

lib. 1 Chronici Casauriensis. Suspicionem hanc injecit Alcuinus in epist. 94, sic Ærico scribens: *Plura tibi, vir venerande, de christiana pietatis observatione forte scripsissem, si tibi doctor egregius et pius cælestis vitæ præceptor, Paulinus meus præsto non esset, de cujus corde emanat fons viventis aquæ in vitam salientis æternam. Illum habeas tibi salutis æternæ consiliatorem.* Legerat Paulinus Prosperi, seu verius Juliani Pomerii opus de Contemplativa vita, quo ex fonte ea fere omnia hausit, quæ hic a capite decimo ad vigesimum usque comprehenduntur. Recognovimus hunc librum ad veteres codices Theodericensem, Pratellensem, Audoenensem, Cygirannensem; Corbeiensem, Victorinum et alios, quorum ope glossemata in editis hinc inde inspersa aut removimus omnino, aut ad calcem paginarum, inter lectiones Variantes transtulimus, aut certe appositis ansulis separavimus. Sed præsertim subsidio fuit ad abstergenda errata præstantissimus ille bibliothecæ Colbertinæ codex, ævo ipso Paulini, sicuti videtur, exaratus: quo in codice liber hunc in modum inscribitur: *Sermo beati Paulini Forojuliensis episcopi. Cuidam amico suo in sæculo militanti pacem et prosperitatem, salutem et gaudium sempiternum optat in Domino Jesu Christo Salvatore nostro.*

LIBER EXHORTATIONIS,

VULGO

DE SALUTARIBUS DOCUMENTIS

Ad quemdam comitem.

CAPUT PRIMUM. *Justitia et beatitudo, amare Deum.* O mi frater, si cupias scire, quamvis ego nesciam, quam ¹ perfectissima atque plenissima est justitia; Deum toto corde amare, illique tota adherere voluntate, qui est summum bonum. Summum vero amare bonum, summa est beatitudo. Qui Deum amat, bonus est: si bonus, ergo et beatus, quem quanto quis ardentius amat, tanto melior efficietur. Quatenus hoc beatissimo bono abundare te faciat, charissime frater, ipse qui est hoc bonum; quotidianis precibus, integro cordis desiderio eum, etsi indignus, deprecari studeam ².

CAPUT II. *Hominis in creatione prærogativa.* Tu vero, charissime frater, intellige, (a) quia consilio sanctæ Trinitatis et opere majestatis divinæ creatus es: ex primoque conditionis honore intellige quantum debeas Conditori tuo, dum tantum mox in conditione dignitatis privilegium præstitit tibi Conditor æternus, ut tanto eum ardentius amares, quanto mirabiliorem te ab eo esse conditum intelligeres.

CAPUT III. *Idem tractatur argumentum.* Nec hoc solum, quod consilio sanctæ Trinitatis sic excellenter a Conditore conditus es, sed etiam quod ad imaginem et similitudinem suam ipse Creator omnium te creavit: quod nulli alii ex creaturis, nisi soli homini concessit. Et hæc est imago unitatis et trinitatis omnipotentis Dei, quam anima tua habet in se: primum, quia secundum Dei donum vivit ac sapit; secundum, quia ad imaginem sui Conditoris creata est: tertium, licet unus appelleris homo, tamen tres habes a Patre et Filio et Spiritu sancto concessas dignitates, id est, intellectum, voluntatem, et memoriam. Quod idem, licet aliis verbis, in Evangelio designatur, dum dicitur, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis* (Matth. xxii, 37). In his enim tribus imaginem Conditoris nostri mirabiliter gerit in sua natura noster interior homo; ex quibus quasi excellentioribus animæ dignitatibus jubemur diligere Conditorem, ut quantum a nobis intelligitur diligatur; et quantum

diligitur, semper in memoria quæ recepit, habeatur ¹. Nec solum sufficit nobis Deum intelligere, nisi fiat in amore ejus voluntas nostra: imo nec hoc sufficit, nisi cum memoria et voluntate opus addatur.

CAPUT IV. *Converti ad Deum.* Tuo vero capiti, frater charissime, addatur gratia spiritualis scientiæ, quæ mentem tuam illuminet, et ad vitam æternam, sicut desidero et opto, perducatur. Toto etenim cordis mei affectu opto, Deumque deprecor, ut semper ad anteriora te extendas, donec pervenias ad sublimem perpetuæ beatitudinis coronam: et animi tui nobilitatem, quam in te optime scio, nullis amicorum consiliis, nulla sæcularium ambitione desideriorum, ab amore Christi immutari permittas. Noli tuam bonitatem aliorum malignitate obscurare; sed ubique quantum vales, amabilis coram Deo et omni populo appareas ². Non deerit tibi gratia adjuvantis Dei, si tibi adierit voluntas admonitionis sanctæ, quam sæpius in Scripturis divinis mens bonitatis tuæ attendit.

CAPUT V. *Idem tractatur argumentum.* Esto, quæso, quamvis laicus, ad omne opus Dei promptus, pius ad pauperes et infirmos ³, consolator mœrentium, compatiens miseriis omnium, largus in elemosynis, memorans evangelicæ viduæ duo minuta (Luc. xxi, 2), et prophetam dicentem, *Frangite esurienti panem tuum* (Isai. lviii, 7): et cave ⁴ prævidens discretionem elemosynæ, ita ut utrisque, danti scilicet et accipienti, solatium sit.

CAPUT VI. *Consiliariorum delectus.* Itaque non solum de salute tua, verum etiam de multorum profectu et prosperitate meditare. Elige tibi consiliarios optimos, Deum timentes, et veritatem amantes. Sæpe etenim adultores blanda facie decipiunt animas audientium se, et perpetua morte interimunt. De talibus enim dicit Psalmista: *Quoniam Deus dissipavit ossa eorum qui hominibus placent; confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos* (Psal. lvi, 6). Et Apostolus dicit, *Si hominibus placerem, Christi servus non essem* (Galat. i, 10). Unusquisque amicus ad ædificationem, non ad

¹ Mss. nonnulli, quæ præcepit habeantur.

² Soli editi addunt: *Noli putare quod is qui hominibus aliquando displicet, Deo per omnia displiceat.*

³ Editi, mediocris ad delinquentes, ad Dei infirmos misericors.

⁴ Editi, caute.

¹ Sic Mss. At editi, quæ perfectissima atque plenissima sit justitia. Justitia namque est Deum, etc.

² Ms. Germ., studeo.

(a) Vid. lib. de Spiritu et Anima, cap. 35.

destructionem, placeat proximo suo; quia non omnis amicus consiliarius esse poterit, dicente Scriptura, *Amici tibi sint multi, consiliarius autem unus.*

CAPUT VII. *Amicitia vera.* Licet enim me mutationis habitus longe tulisset a vobis corpore, sed nullatenus charitate: quia (a) charitas quæ deseri potest, nunquam vera fuit. Ideo intima amicitiarum charitate, quantum possumus, Domino Christo jungamur: quia ipse ait, *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.* Et iterum ad discipulos suos: *Jam non dicam vos servos, sed amicos meos* (Joan. xv, 14, 15).

CAPUT VIII. *Mandata Dei observare. Mala duo Deus odit in homine.* Et si præmia æternæ vitæ volumus promereri, illius præcepta totis viribus satagamus custodire. Præcepta namque ejus nolentibus gravia sunt, volentibus levia; sicut ipse ait, *Jugum enim meum suave est, et onus meum leve* (Matth. xi, 30); et iterum, *Super quem requiescam, nisi super humilem et quietum et tremementem sermones meos* (Isai. lxvi, 2)? Sæculi enim amicitia, aut lucro, aut beneficiis, aut diversis honoribus constat: Salvatoris autem amicitia in se et proximos diligendo consistit. Igitur quotiescumque bonis actibus mandata Christi facimus, toties Christi amici vocamur. Ille nos semper invitat ad amicitiam suam, et diabolus invidens quærit nos mergere in infernum. Salvator nos amat, et proditor nos odit: ideo non prætermittamus Redemptorem, nec sequamur prædonem. Charior nobis sit qui libertati restituit, quam qui nos captivavit, et servituti subdidit. Semper ante oculos cordis pone, quod non amicorum turba, nec familiæ multitudo, non auri argenti que congestio, non gemmarum lapilli fulgentes, non vindemiarum ubertas, non densitas segetum, non jucunditas extensa pratorum possunt animæ exeunti de corpore ullum afferre præsidium; sed plus lugent, qui ea plus diligunt. Ideo diligendus est verus amicus noster Dominus Jesus Christus, qui præsentem felicitatem, et æternam nobis tribuet beatitudinem. Nam redemptor noster ideo dicitur, quia nos redemit a diaboli captivitate; et salvator, salvando nos a peccatis nostris; adjutor, adjuvando nos in opportunitatibus, in tribulatione; protector, protegendo nos ut inter inimicos nostros maneamus illæsi; susceptor, suscipiendo nos in æterna tabernacula. Ideo charitatem et præcepta et amorem tanti amici nostri totis viribus adimpleamus, et nobilitatem imaginis illius in nobis servemus. Rememoremus semper, quam inclytus et valde gloriosus est imperator et amicus noster: ille a nobis non aliud quærit munus nisi spirituale. Caveamus quantum possumus, ne aliquid inveniat, quod oculos ejus offendat. Et si forsitan, ut solet humanæ fragilitatis conditio, aliquam negligentiam maculam malignus spiritus in nobis infigat, citius per confessionem et poenitentiam fontemque¹ lacrymarum abluere eam omni studio festinemus: ne diu sine amici nostri maneamus amplexu, quia paratior est nos² recipere, quam perdere; tantum si non tardamus de die in diem reverti ad illum. Hæc enim duo mala omnipotens Deus odit in omnibus hominibus; id est, negligentiam revertendi, et desperationem salutis. Tantum hæc absint a cogitationibus procul nostris, et ille tunc animis prope erit nostris. Ne, quæso, de terrena felicitate gloriantes confidamus; sed gratias agamus ei, qui dum homines esse voluit rationales, non superbia, sed humilitate prosequi se rogavit. Quæ, rogo, major esse nobis gloria poterit, vel sublimior honor, quam ejus imperatoris esse amicos, qui super omnes imperatores est? Et quanto ille sublimior est omnipotentiam in virtute, tanto nos majoris debemus esse diligentiam in justitia et sanctitate et humilitate et observatione mandatorum illius

¹ Mss. non habent, *fontemque.*

² Mss., *nobis.*

(a) Sic Alcuin. epist. 113, ad Paulin., post Hieron. epist. 44.

CAPUT IX. *Justitia. Scripturarum studium.* Sanctitas vero in justitiæ operibus constat. Justitia vero duobus modis adimpletur: ut quæ prohibita sunt ab eo, non faciamus; et quæ jussa sunt ab eo, faciamus, juxta Prophetam: *Diverte a malo, et fac bonum* (Psal. xxxiii, 15). Omnis enim sanctorum Librorum series ad nostram salutem scripta est: et hoc maxime nostris auribus intonat; et iterum atque iterum replicat, quid sit homini cavendum; vel quid sequendum. In quibus Libris tua Dignitas optime exercere se novit: quia per illos nobis loquitur ipse Deus et Dominus noster, et piæ voluntatis nobis demonstrat affectum. Recognoscamus et recogitemus, quali honore nobis illius legatio sit accipienda. Quid si a rege legatio aut indiculus ad nos veniret, numquid non mox aliis curis postpositis prompta voluntate et cum omni devotione litteras acciperemus, et legentes implere satageremus? Et ecce de cælo Rex regum et Dominus dominantium; imo et Redemptor noster; per Prophetas et Apostolos dignatus est nobis dirigere litteras suas: non ut aliquod servitium sibi necessarium nobis demandet, sed quæ ad salutem et gloriam nobis prodesse possint¹ innotescat.

CAPUT X. *Deus sit possessio nostra.* (a) Proinde si aliquid in hoc sæculo possidere delectamur, Deum qui possidet omnia, qui creavit omnia, expeditamente possideamus, et in eo habeamus quæcumque feliciter et sancte desideramus. Sed quoniam nemo possidet Deum, nisi qui possidetur ab eo; simus nos ipsi facti Dei possessio, et efficietur nobis Deus possessor. Et quid potest esse in mundo felicius, quam cui efficitur suus imperator et redemptor census; et hæreditas dignatur esse ipsa divinitas? Omnes enim ex illo fructus percipimus, in illo et de illo semper vivimus. Quid; rogo, homini sufficit, cui ipse Conditor non sufficit? Quid ultra quærit, cui omne gaudium et omnia suus Redemptor esse debet?

CAPUT XI. *Gaudium mundi.* (b) Heu! quam subtiliter nos ille antiquus hostis decipiendo fallit, et a cæcitate ante oculos mentis nostræ obducit, ne discernere valeamus gaudia hujus sæculi, et gaudia Regis æterni! Nam gaudere quidem bonum est: sed qui gaudet, si non inde gaudeat unde debet, non potest bonum esse quod gaudet. Gaudet miles terrenus honores hujus sæculi perituros, vestes pulchras, et speciosas armillas brachio circumdatas, coronam capiti impositam: et tale gaudium non est æternum, sed perituum. Gaudet et raptor, cum desiderata rapuerit. Gaudet ebriosus, cum occasionem potationis invenerit. Gaudet adulter, cum ad delectationem corporis fruendi meretricis pervenerit. Gaudet perjurus, si hujus sæculi facultates jurando acquisierit. Gaudet iracundus, si iram suam perfecit. Et multa alia quæ mens Bonitatis tuæ, frater charissime, comprehendere poterit. Et cum sit gaudere bonum, de his atque hujusmodi tamen gaudere grande malum est, et perducens ad mortem peccatum². Nec ullum quodlibet scelus coram Deo tam abominabile fit, quam præterita peccata unicuique nostrum reminiscendo, gaudere inde et exultare, atque in eis³ semper jacere. Hæc sunt quæ superius diximus, unde nos gaudere vult mundus, ut pereamus cum amatoribus hujus mundi. Hæc enim gaudia velut venena diaboli repudiare debemus; quia non solum corpora, sed et animam perpetualiter necare festinant.

CAPUT XII. *Gaudium spirituale.* Quæso, frater mi, quæso, has diaboli sagittas ad petram quæ Christus est (1 Cor. x, 4) allidens, sume scutum fidei, in quo possis omnia tela ignea diaboli extinguere (Ephes.

¹ Ms. Colb., *scit.*

² Editi, *peccati.* Refertur, *peccatum, ad verbum, est, non ad, perducens.*

³ Mss., *in ea.*

(a) Ex Jul. Pomerio apud Prosperum, lib. 2 de Contemplat. Vita, cap. 16.

(b) Ex eodem libro, cap. 15.

VI, 16) : et gaudeamus de bonis Domini, de conscientia pura, de confessione vera et digna poenitentia, de luctu et vera tristitia, quæ non secundum sæculum mortem, sed secundum Deum salutem operatur æternam (II Cor. vii, 10). Eam vero quæ secundum hoc sæculum est tristitiam, firmiter Apostolus prohibet dicens, *Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis. Sed omnis amaritudo et ira et indignatio et clamor et blasphemia tollatur a vobis cum omni malitia : et estote invicem benigni, misericordes, donantes invicem, sicut et Deus in Christo donavit vobis (Ephes. iv, 30-32)*. Et quantum possumus, solerti studio mores nostros corrigamus, et virtutes omnium bonorum acquirere festinemus : quatenus pietatem Dei et misericordiam in tempore opportuno consequi valeamus, et de promissione futuri illius regni ineffabiliter gaudeamus. Hæc sunt arma quæ nos contra impetum diaboli armant, et Deo commendant. Hæc sunt arma quæ animos nostros confortant, muniunt atque nobilitant. Hæc arma nobiscum sunt, et intra nos Deo donante sunt. Hæc sunt veræ divitiæ nostræ. Nam pudicitia pudicos nos facit, et justitia justos, et pietas pios, et humilitas humiles, et mansuetudo mansuetos, et innocentia innocentes, et simplicitas simplices, et puritas puros, et prudentia prudentes, et temperantia temperantes, et charitas Deo et hominibus nos facit charos. Hæc omnia bona a Deo, et a bono Deo creata sunt.

CAPUT XIII. *Mundi contemptus. Concupiscentia triplex in protoplastorum peccato.* (a) Et ideo si in illo esse volumus, quod esse debemus; sicut sanctus Joannes apostolus dicit, quomodo illè ambulavit, ita et nos spiritualiter ambulemus (I Joan. ii, 6). Quid est ambulare sicut Christus ambulavit, nisi contemnere vanitatem et felicitatem hujus sæculi, et non timere adversa pro nomine illius pati? Speremus quæ promisit, et sequamur quo ipse præcessit. Non nos ullo modo ab amore Christi separet hujus sæculi miserabilis dulcedo, neque excusatio, uxoris aut filiorum gratia scilicet, nec multa auri argentique possessionum delectatio, dum terribiliter contestatur nobis sanctus Joannes apostolus, dicens, *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt; quia omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi (Ibid., 15, 16)*. Hæc sunt quæ a paradiso deliciarum in hoc miserabile exilium Adam et Evam projecerunt. Quia nisi dilectio Dei ab eis defecisset, nunquam diligere cœpissent male suadentis serpentis consilium, imò nec credidissent. Et concupiscentia carnis ab eis impleta est, quod de ligno vetito gustaverunt; et concupiscentia oculorum, quod sibi aperiri oculos cupierunt; et ambitio sæculi, quod se fieri posse quod Deus est, crediderunt. Et ideo volens nos omnes Apostolus ab his tribus generibus mortis cavere, dixit, *Omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum, et ambitio sæculi.*

CAPUT XIV. *Quibus gradibus in peccatum lapsi sint.* Et ut facilius, frater mi, Bonitas tuâ intelligat, si placet, qualiter illi primi homines, Adam scilicet et Eva, commiserunt tam grande peccatum, pandam, quatenus gratia Domini nostri Jesu Christi te ab hoc semper cavere concedat; quia in illis duobus originaliter totum damnatum est genus humanum. Illi enim non ederent de ligno prohibito, nisi concupissent; nec concupissent nisi tentati, nec tentarentur nisi deserti, nec desererentur a Deo, nisi ipsi prius deseruissent Deum, nec illi Deum desererent, nisi superbirent, et similitudinem Dei ad quam facti erant, damnabiliter neglexissent. Pro quo morbida eorum corpora contraxerunt mortem, et juxta sententiam Domini eo die creduntur mortui, quo in eis poenaliter facta est necessitas moriendi.

CAPUT XV. *Adam vel Christum imitari quid sit.* Hæc paulo ante diximus de primis hominibus, ut

lapsam et damnationis eorum evadere possimus exemplum sive supplicium : quia (a) quamvis ex Adam simus carnaliter nati, non ipsum tamen debemus imitari, sed Christum Dominum nostrum, in quo renati sumus per Baptismum et vivimus. Quid est imitari Adam, nisi carnalibus concupiscentiis ac desideriiis morte nos perpetua occidi? Et quid est imitari Christum, nisi carnalibus concupiscentiis ac desideriiis in nobis mortificari, et cum ipso qui nos pretio sui sanguinis redemit, feliciter regnare? Et si quando in Adam fuimus, omnes in ipso cecidimus; ita quia jam in Christo esse cœpimus, omnes cum illo spiritualiter resurgamus : et ut totum dicam, Adam nobis abstulit paradisum, et Christus donavit regna cœlorum, et corpus suum pro nobis peccatoribus tradidit. Christus enim mortuus est pro peccato, non suo, sed nostro : unusquisque autem nostrum non omnium moritur peccato, sed suo.

CAPUT XVI. *Quid sit mori peccato.* Quid est peccato mori, nisi opera maligna in nobis dampnare, et hoc miserabile sæculum fugere? Ut sicut homo mortuus in sepulcro carne, nulli detrahit, nemini violentus existit, neminem calumniatur, neminem opprimit, non invidet bonis, non insultat malis, non luxuriæ carnis servit, non bibendo magis ac magis in se sitim accendit, non odiorum flamma inardescit, non potentibus ac divitibus hujus sæculi adulatur, non inquieta curiositate raptatur, non turbam maximam sibi astantem curam gerit, non auro argentoque sive palliis circumdatus distenditur, non salutationibus potentum nec parentum delectatur, non se injuriis fatigat; non eum superbia inflat, non ambitio hujus sæculi necat, non vana gloria turpiter jactat, non aurum sive armillæ atque omnes hujus sæculi falsæ divitiæ inflammant, non rabies insani furoris exagitat, non equorum crassitudo amorque invitat, non pulcherrima species seminarum avidum reddit, non histrionum miserabilium verba in risum excitant, non contentiones hujus sæculi perturbant, non audacia extollit, non gaudia hujus sæculi delectant; non iracundam animositas, non suspiciosum perversitas, non verbum vanitas, non risorem malignitas, non mobilem instabilemque eum hujus sæculi versatilis amor facit. Hæc et alia hujusmodi enumerando protelavi, ut intelligat dulcissima Fraternitas tua, quatenus homo carne mortuus nec facere potest ista quæ dixi, nec pati; et ut his talibus non torpeamus, sed studeamus quantum possumus, cum Dei adjutorio corpora nostra cum vitiis et concupiscentiis mortificare (Galat. v, 24); et induamur novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis (Ephes. iv, 24). Nec humanis laudibus delectemur, nec detractoribus libenter aurem præbeamus, nec adulatoribus nostris credamus, nec discordes simus; sed magis eos quos valemus ad concordiam provochemus; quia secundum Evangelium, *Beati pedes qui ad pacem currunt (Matth. v, 9)*

CAPUT XVII. *Quid secundum carnem vivere.* Nec simus carnales, id est, carnaliter in hoc sæculo viventes; quia Apostolus dicit, *Si secundum carnem vixeritis, moriemini (Rom. viii, 13)*. Igitur ille secundum carnem vivit, qui secundum seipsum vivit : quia ipse homo est, et vivit, et secundum se ipsum vivit, id est, pergat quo vult, dormit quando vult, et quamdiu vult; loquitur quæ vult, et cui vult, et ubi vult; manducat ac bibit quando vult, et quantum vult; rideat et jocatur turpiter inter quos vult, et quando vult. Postremo quidquid naribus suave est, quærit; quidquid tactu blandum, quidquid oculis delectabile,

¹ Addunt editi, ut multi nostris temporibus faciunt.

² Mss. meliores, pallia.

³ In Mss. desideratur, facit.

⁴ Ms. Colb., mortalis.

⁵ Editi addunt, cum subjectis et fratribus.

⁶ Mss., et quidquid vult.

(a) Ex Pomerii lib. 2 de Contemplat. Vita, cap. 20, 21.

(b) Ex ejusdem lib. 3, cap. 1.

(a) Ex Pomerii lib. 2 de Contemplat. Vita, capp. 21, 16.

quidquid corpori suo jucundum, exercet ac sequitur, qualiter vult, et quando vult; quia omnia licita et illicita carnaliter vult. Delectatur in vestimentis pulcherrimis et equitibus et armis, sicut vult, et quando vult: et sic non secundum Deum, sed carnaliter vivit et delectatur: et omnia desideria carnis suæ perficit sicut vult, et quando vult.

CAPUT XVIII. *Vitiorum remedia. Humilitatis laus.* Quapropter, charissime in Christo frater, deprecanda nobis est divina clementia, ut (a) desideria carnalia delectatio spiritualis imminuat, et pietas in nobis crudelitatis iram resistat, et malignitatem patientia coercet, et libidinem pudicitia vincat, et animositatem tranquillitas toleret, scurrilitatem et verbositatem taciturnitas moderata compescat, curiositati studium spirituale in vigiliis et orationibus et eleemosynis succedat, ebrietatem sobrietas domet, iræ et furori mansuetudo dominetur, levitatem maturitas regat, luxuriam vera castitas excludat, mundi cupiditatem Dei et proximi charitas refrenet, jactantiam et superbiam conculcet profunda humilitas: quia humilitas hominibus sanctis Angelis similes facit, et superbia ex Angelis demones fecit.

CAPUT XIX. *Peccatum nullum sine superbia. Superbia et cupiditas una sunt semper.* Et ut evidenter ostendamus, ipsa est omnium peccatorum initium, et finis, et causa: quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam nullum peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse sine superbia. Si quidem nihil aliud omne peccatum est, nisi Dei contemptus quo ejus præcepta contempnimus: et hoc nulla res alia persuadet homini, nisi superbia. Porro superbia et cupiditas in tantum unum est malum, ut nec superbia sine cupiditate, nec sine superbia possit cupiditas inveniri. De superbia namque nascuntur hæreses, schismata, detractiones, invidiæ, iræ, rixæ, dissensiones, contentiones, animositates, ambitiones, elationes, præsumptiones, jactantia, verbositas, vanitas, inquietudo, mendacium, perjurium, et cætera hujusmodi, quæ dinumerare per singula longum est. Cupiditas quoque facit homines gulosos, intemperantes, ebriosos, avidos, rapaces, fornicarios, adulteros, stupratores, incestos, flagitiosos, et alia innumerabilia, per quæ diabolus genus humanum præcipitare solet. Per superbiam namque et cupiditatem diabolus dicit, *In caelum conscendam* (Isai. xiv, 13): Christus cum humilitate dicit, *Humiliata est in terra anima mea* (Psal. xlii, 25). Diabolus per superbiam et cupiditatem dicit, *Ero similis Altissimo* (Isai. xiv, 14): Christus per humilitatem, cum esset in forma Dei, exinanivit semetipsum formam servi accipiens, humiliavit se, Patri factus obediens usque ad mortem (Philipp. ii, 6-8). Diabolus per superbiam et cupiditatem dicit, *Supra astra Dei exaltabo solium meum* (Isai. xiv, 15): Christus cum humilitate dicit, *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (Matth. xi, 29). Diabolus cupidus et superbus per Pharaonem loquitur, dicens, *Nescio Dominum, et Israel non dimittam* (Exod. v, 2): Christus cum humilitate dicit, *Si dixerero quia non novi eum, ero similis vobis mendax; sed novi eum, et mandata ejus servo* (Joan. viii, 55). Diabolus superbus et cupidus dicit, *Mea sunt flumina, et ego feci ea* (Ezech. xxix, 9): Christus cum humilitate dicit, *Non possum a me ipso facere quidquam; sed Pater meus in me manens, ipse facit opera* (Joan. v, 30; xiv, 10). Diabolus superbus et cupidus dicit, *Mea sunt omnia regna mundi, et gloria eorum, et cui volo do ea* (Matth. iv, 8): Christus cum dives esset, pro nobis factus est pauper, ut ejus inopia nos divites redderemur (II Cor. viii, 9). Diabolus superbus et cupidus dicit, *Sicut colliguntur ova quæ derelicta sunt, sic universam terram ego congregavi, et non fuit qui moveret pennam, et aperiret os atque ganniret* (Isai. x, 14): Christus cum humilitate dicit, *Similis factus sum pellicano solitario. Vigilavi, et factus*

sum sicut passer solitarius in tecto (Psal. ci, 7, 8). Diabolus per superbiam et cupiditatem dicit, *Excavi vestigio pedum meorum omnes rivus aggerum* (Isai. xxxvii, 25): Christus cum humilitate dicit, *Numquid non possum rogare Patrem meum, et exhibebit mihi plus quam duodecim legiones Angelorum* (Matth. xxvi, 53)? Et ut ad ultimum concludam, Diabolus cum ruina magna per superbiam et cupiditatem ad infernum præcipitatur: Christus cum humilitate ad caelos elevatur. Ideo, frater charissime; paucos tibi diabolicæ fraudis laqueos et sanctæ humilitatis gradus descripsi, ut facilius tibi subjectos valeas docere, quomodo vel qualiter hos evadant, atque per humilitatem regna caelorum possideant. Et nos si volumus perficere nostri certaminis cursum, et ad æternam beatitudinem pervenire; caveamus imprimis cupiditatem malam, et superbiam diabolicam, et cum omni humilitate Christi conemur sequi vestigia. Et si quis militans imperatori terreno, omnibus jussis ejus obedire decertat; quanto magis militaturus Imperatori cœlesti, debet custodire præcepta cœlestia?

CAPUT XX. *Miles spiritualis, et terrenus.* Frater mi, frater mi, animam tuam ad evigilandum excita, et nullus eam prægravel somnus. Miles terrenus quocumque loco mittitur, paratus ac promptus est, neque se uxoris aut filiorum gratia excusare poterit: multo magis miles Christi sine impedimento hujus sæculi imperatori suo Domino Jesu Christo debet obedire, qui ipsum pretioso sanguine suo redemit. Tu miles terrenus contra hostem visibilem pergis ad pugnam; cum illo vero hostis invisibilis quotidie dimicare non cessat. Tu contra corpora inimici tui pugnare decertas, armis utens carnalibus; illius vero adversus diabolum est colluctatio cum armis spiritualibus. Tu in prælio galeam ferream gestas in capite; sed illius galea Christus est. Tu ne vulnereris, loriceam indutus es; sed ille, pro lorica, Christi charitate est vestitus. Tu contra inimicum tuum lanceas et sagittas emittis; ille contra inimicum suum humilitatem et salubria verba dirigere studet. Tu donec pugnam perficias, arma a temetipso non projicis, ne ab adversario vulnereris; ille nunquam debet esse inermis, quia illius hostis tuo est callidior. Tuus hostis ad tempus dimicat; illius vero hostis quamdiu in corpore consistit, cum illo pugnare non cessat. Tua arma laboriosa et gravia sunt ad portandum; illius vero arma suavis ac levia sunt. Tu pro labore terreno accipis donativum; ille vero pro labore spirituali cœleste accipiet præmium. Tu ornamento armillarum brachia decoraris; ille virtutum ornamenta animæ suæ a Christo decorem accipit. Semper enim cœleste donum a Christo expectat, qui terrenam hujus sæculi pompam projicit. Vae nobis, si jugum Christi suave a nobis repellimus; et quidquid grave ac onerosum est animæ nostræ supponamus nos ad portandum; et dum diligimus periculum, incidamus in mortem.

CAPUT XXI. *Amor Dei. Parentes honorare quatenus jubeamur. Christi beneficia.* Ideo, frater charissime, consideremus quis est qui nos pretioso sanguine redemit, et quid ei debeamus, qui nos cum tanta penuria redemit. Si terrenos parentes cum tanto affectu diligimus, qui parvo tempore pro nobis sustinerunt laborem: nonne magis nobis cœlestis Pater noster amandus est, qui pro nobis cruci affixus est? Nam quidquid parentum nostrorum circa nos fuit obsequium, ejus est beneficium: qui et ante quam nasceremur in hoc sæculo, sua providentia parentes nobis præparavit, quorum obsequio nutrimur², et ubera matris lacte implevit, unde nutrimur. Ergo magis omnibus diligamus Redemptorem nostrum, qui et nos et parentes nostros propriis manibus linxit; et cuncta bona quæ erga nos geruntur quotidie, ejus misericordiæ, non nostris viribus adscribamus. Jubet enim Scriptura parentes nostros ut

(a) Ex lib. 3 Pomerii de Contemplat Vita, capp. 3, 2, 4.

² Ms. Corb., nasceremur.

propria viscera diligere, si tamen accedere nos ad servitium Christi non prohibeant; si autem prohibuerint, nec sepultura a nobis illis debetur (*Luc. ix, 59*). Christus diligendus est super parentes nostros; quia non nobis tribuunt parentes ea quæ Christus. Ipse enim dixit in Evangelio, *Qui amat patrem, aut matrem aut filios aut agros plus quam me, non est me dignus* (*Matth. x, 37*). Quanto quisque eum plus amat, tanto felicius et beator efficietur. In tantum enim nos amavit, ut etiam pro nobis mori dignatus sit: et manus ejus, quæ virtutes plurimas faciebant, clavis pro nostra redemptione affixæ sunt: et ori mellifluis, quo salutaris doctrina profluxit, fel pro cibo impii porrexerunt: et qui neminem læsit, cæsus est; et qui nullum maledixit, opprobria et maledicta pro nobis pertulit. Hæc omnia perpessus est, ut nobis vitam æternam donaret. Et cum nobis tanta beneficia præstet, nihil querit a nobis, nisi ut diligamus eum; et animas nostras et corpora impolluta ei servemus, ut ille in nobis semper habitet, et nos in illo permaneamus. Non enim postulat a nobis aurum, neque argentum, neque pallia, neque vestes pretiosas, neque armillas, neque agros, et cætera hujusmodi: sed nos ipsos querit, in nobis requiescere cupit.

CAPUT XXII. Amor proximi. Pacificus et invidus. Accedamus ergo ad eum ut vitam æternam habeamus. Habeamus in nobis dilectionem Dei et proximi; quia qui diligit proximum, legem implevit; qui autem contrario odit, homicida est (*I Joan. iii, 15*). Qui diligit fratrem suum, in tranquillitate est cor ejus: fratrem vero odians, tempestate circumdatus est. Vir mitis et benignus, etiamsi patitur mala, pro nihilo ducit: iniquus autem, etiam parvum verbum audiens a proximo, contumeliam arbitratur. Qui charitate plenus est, tranquillo animo et serenissimo vultu procedit: vir odio plenus ambulat iracundus. Tu autem, frater charissime, ne moveas cuiquam scandalum in vita tua: [rem quæ ad te non pertinet, aliis tractandam dimitte: et nisi rogatus vel interrogatus, enoda te inde, et quod soli Deo est placitum judica, et injustas aliorum sententias, si aliter non potes, evita, et misericordie locum da¹:] et non quod tibi utile, sed quod illi placitum sit facias. Quod tibi non vis fieri, ne proximo tuo cupias evenire (*Tob. iv, 16*). Si eum videris in bonis actibus conversantem, congratulare ei, et illius gaudium tuum ducito: et si aliquid adversum patitur, illius tristitiam tuam deputa². Ne simulato corde unquam diligas proximum tuum; quia in his Deus ad iracundiam provocatur. Qui enim amplectitur pacem, in mentis suæ hospitio mansionem præparat Christo; quia Christus pax est, et in pace requiescere vult. Virum autem iracundum, invidum, detractorem, mendacem, superbum, omnibus modis execratur Deus. Invidus autem vir similis est navi quæ jactatur fluctibus maris, in perturbatione est semper, ut lupus rapax insanit inaniter, in miseria detinetur, et tabescens ad nihilum redigitur, semper furore plenus, particeps dæmoniorum efficitur. Homo pacificus securam possidet mentem: totus est ab Angelorum agmine munitus et fructu jucunditatis repletus, gaudens et delectans in Domino. Omnia ejus in pace versantur. Discordiam fugat, secreta mentis suæ illuminat. Consortium Angelorum merebitur, et regnum æternæ beatitudinis perpetualiter obtinebit.

CAPUT XXIII. Virtutes animæ. Ne, quæso, frater mi, fabulosa arbitreris Dei præcepta, aut quasi a me edita, dum ex fonte Salvatoris nostri sunt emanata. Ne frangat animam tuam ulla adversitas vel prosperitas mundi a præceptis et a mandatis Dei, et a charitate quæ est in Christo Jesu Domino nostro.

¹ Verba uncis hic inclusa glossema sunt quod abest a MSS.

² Editi addunt, et non solum justis, sed et peccatoribus condole.

Nam virtus est animæ tuæ, Deum diligere, et odire illa quæ Deus non diligit. Virtus est animæ tuæ patientiam sectari, et ab omni impatientia declinare. Virtus est animæ tuæ, castitatem tam corporis quam animæ custodire. Virtus est animæ tuæ, vanam hujus mundi gloriam contemnere, et omnia caduca, calcare, et pro illius amore qui te redemit, dum vivis in corpore, laborare. Virtus est animæ tuæ, humilitati studere, et superbiam abominari. Virtus est animæ tuæ, iram et furorem cohibere ac reprimere. Virtus est animæ tuæ, ab omni stultitia declinare, et sapientiam divinam amplecti. Virtus est animæ tuæ, omnem delectationem carnis subicere, et mentem tuam ad Christum erigere. Has ergo virtutes facile et perfacile potuisses obtinere, si sæcularium curam, et caducas ac terrenas res devitare voluisses, et nihil amori Christi præposuisses.

CAPUT XXIV. Placere Deo in omnibus. O mi frater, ex tota mente dilige Deum, ut in omnibus actibus tuis placeas illi. Qui enim conjugio copulatur, festinat placere uxori suæ: multo magis anima Christi sanguine redempta, debet placere Christo sponso suo. Deus enim non se vult verbis tantum diligi, sed corde puro et operibus justis; quia non verborum, sed cordis est auditor et inspector. Nunquam, quæso, frater mi, carnalis amor amorem cœlestem a te excludat: nunquam, quæso, de hujus fluctivagi ac miserabilis sæculi dulcedo decipiat. Nulla te seducat corporis pulchritudo; ne intret mors in animam tuam per fenestras oculorum tuorum.

CAPUT XXV. Quam fluxæ carnis deliciae. Dic mihi, quæso, frater mi, qualis profectus est in pulchritudine carnis. Nonne sicut fenum æstatis ardore percussum arescit, et paulatim decorem pristinum amittit? Et quando mors venerit, dic mihi, quæso, quanta remanebit in corpore pulchritudo? Tunc recognosces, quia vanum est quod antea inaniter diligebas. Cum videris totum corpus intumescere, et in fetorem esse conversum, nonne claudes nares tuas, ne sustineas fetorem fetidissimum? Ubi, quæso, erit tunc suavitas luxuriæ, et convivorum opulentia? ubi blandorum verba, quæ corda audientiam mollebant? ubi sermones dulces, qui amaritudinem amantibus infundebant? ubi immoderatus risus et jocus turpis? ubi effrenata et inutilis lætitia? Iste est finis pulchritudinis carnis et oblectationis. Mundus enim peribit, et concupiscentia ejus (*I Joan. ii, 17*). O quam felicissimum bonum est, et quam valde felicissimum, splendidam pulchritudinem Christi amare, et radiis fulgoris ejus pectora nostra¹ illustrare, et omnem obscuritatem a nobis expellere!

CAPUT XXVI. Detractio. Non accommodes aures tuas ad percipienda verba detrahentium, ne concipias mortem in anima tua. Detrahentis enim et audientis, utrisque esca mortis est animæ detractio. Et ut brevius concludam, detractor et libens auditor diabolum portat in lingua². Evita, quæso, a tuis auribus laqueos detractionum, per quos captos plurimos audis. Postula tibi a Domino cor prudens et pervigilem sensum, ut discernere valeas verba detrahentium: non ignores fraudes et insidias eorum, et in retia eorum non veniat pes tuus³.

CAPUT XXVII. Peccatorum confessio. Oratio qualiter et quando fundenda. Aliena debent esse a nobis omnia vitia mala, dum hæreditas nostra Christus esse vult: ideo quia incerti sumus de talibus; prosternamus nos humiliter in conspectu pii Patris nostri, et peccata nostra cito producamus in medium, ut deleat ea ipse Pater noster cœlestis. Et cum confessi fuerimus, non nos justificemus orantes; ne sicut Phariseus ille discedamus condemnati (*Luc. xviii, 11, 12*). Memoremus Publicanum illum, et ita oremus,

¹ MSS., pectoribus nostris.

² Editi hic addunt: illum autem qui conqueritur audi, si non detrahunt; quia non omnis querimonia detractio est.

³ Locus a glossemate purgatus.

ut veniam delictorum consequi mereamur. Clamor cordis nostri pulset ad aures omnipotentis Dei; quia in pura mente placabitur in tempore orationis.

CAPUT XXVIII. Serpentis proprietas. Orationis fructus. Omnem malitiam cordis projiciamus a nobis, et remittamus in nobis peccantibus¹. Est denique genus serpentis, quod cum coeperit ire ad bibendum aquam, antequam veniat ad fontem, evomit omne venenum. Imitare et tu hunc serpentem in hac parte, secundum evangelicum Domini nostri Jesu Christi præceptum, ubi ait, *Estote prudentes sicut serpentes* (*Matth. x, 16*): et omne venenum iræ amarum evo-me, et remitte conservis tuis, ut tibi dimittantur a Domino peccata tua, sicut Evangelium præcipit: *Dimittite, et dimittetur vobis; date, et dabitur vobis* (*Luc. vi, 37, 38*). Et qualem cupis erga te esse Deum, talis esto ipse conservo tuo. Et omne opus quodcumque inchoaveris facere, primum invoca Deum, et gratias ei age: et cum consummaveris illud, similiter fac. Invoca Deum ex toto corde tuo, et invenies eum: et cum inveneris, ne dimittas eum, ut jungatur mens tua in amore ejus. Hoc, mi frater, stude in vita tua, et orationem tuam puram offer Christo Domino. Ne cogitationes hujus sæculi superflue conturbent cor tuum, neque in diversa rapiatur mens tua. Memento enim te sub Dei stare conspectibus, qui occulta cordis perspicit, et secreta mentis tuæ novit. Vigilanter ergo et assidue assiste in conspectu Dei in tempore orationis: ut imminentem diaboli tentationem facilius possis effugere. Si enim cogitationes hujus sæculi malæ et sordidæ turbant cor tuum, et cogunt illicitum aliquid perpetrare, per orationes puras et vigilias sanctas depellantur ab anima tua: Oratio namque grandis munitio est animæ. Per orationes purissimas omnia nobis utilia tribuuntur a Domino, et cuncta noxia effugantur. Et ut ne diutius de hac disputem vel immorer, sicut ex carnalibus escis alitur caro, ita ex divinis eloquiis et orationibus interior homo nutritur, et pascitur. Pasce, quæso, animam tuam spiritualibus cibus, id est, fide, spe, charitate, et reliquis virtutibus per quas intelligas Deum amare, et ejus præcepta servare: ut cum extrema dies tibi venerit, Angeli pacis te suscipiant, et de potestate diaboli eripiant, et merearis sanctorum consortio in beata requie perfrui, et vitam æternam cum omnibus sanctis possidere. Nam certissime scis, quia possessio regni cælorum promissa est tibi; sed vide ne ab ea extraneus efficiaris.

CAPUT XXIX. Familiæ curam impendere. Quæso, mi frater, quæso, omnibus tibi subjectis et bonæ voluntatis in domo tua, a majore usque ad minimum, amorem et dulcedinem regni cælestis; amaritudinem et timorem gehennæ annunties, et de eorum salute sollicitus ac vigil existas: quia pro omnibus tibi subjectis, qui in domo tua sunt, rationem Domino reddes. Annuntia, præcipe, impera; suade eis, ut caveant se a superbia, a detractioe, ab ebrietate, a fornicatione, a luxuria, ab ira, a perjurio, a cupiditate, quæ est radix omnium malorum.

CAPUT XXX. Ut cupiditatis mala caveat. Cupidus enim vir animam suam venalem habet: si invenerit tempus ut concupiscat alicujus aurum aut argentum, seu vestes pulchras, vel etiam cujuslibet mulierem pulchram facie, pro nihilo perpetrat homicidium; et ut quis effundit aquam in terram, ita est ei effundere sanguinem proximi sui. Plurimæ animæ in mortis periculum inciderunt propter cupiditatem, et multi Domino jubente ob hoc lapidati sunt. Saul enim alienus a Deo effectus est propter avaritiam: et ad extremum de culmine regali expulsus, ab inimicis suis peremptus est (*I Reg. xv*). Et de multis multa dicere potuissem, sed sapienti pauca sufficiunt. Dominus vero noster et Salvator voluit de cordibus Pharisæorum pecuniarum amorem excludere: sed quia erant cupidissimi, salutaria Domini verba deri-

debant. Nam et illum divitem quem Dominus ad regna cælorum provocavit, amor pecuniarum eum intrare non permisit (*Matth. xix, 22*). Sed et Judæ pectus avaritiæ flamma exarsit, ut Dominum cunctorum bonorum largitorem, in manus traderet impiorum (*Id. xxvi, 15*). Avarus enim vir inferno est similis. Infernus enim quantoscumque devoraverit, nunquam dicit, Satis est: sic etsi omnes thesauri confluxerint in avarum, nunquam satiabitur.

CAPUT XXXI. Sed eleemosynam de suo faciat. Ideo, frater mi, omnibus qui in domo tua sunt præcipe ab hoc vitio cavere. Melius est enim ut ex paupertate sua pusillum quis tribuat indigentibus, quam multum ex injusta acquisitione. Unusquisque juxta quod habet, porrigat. Tantum enim expetitur ab unoquoque eorum, quantum ei Deus dedit. Nec enim ab eo plus exigit, quam quod ipse dedit. Eleemosyna cum iniquitate acquisita (a), abominabilis est coram Deo, et acceptum est ei quod fuerit fideliter acquisitum. Sunt enim nonnulli, qui diripientes aliena, facere se simulant eleemosynam: et cum alios premant, aliis se misereri fingunt. Si autem ex proprio labore dederint, gratum et acceptum erit Deo.

CAPUT XXXII. Humiliter omnia, nihil superbe agat. Familiam a vitiis deterrere. Et roga eos, ut in omnibus operibus suis humiliter coram Deo agant quidquid eis agendum sit: quia non erit gratum Deo, quidquid homo facit cum superbia. Quod autem humiliter sit, hoc est ei acceptum. In omnibus operibus sint humiles: quia humilitas virtutum sublimitas est: nec ad regnum cælorum quislibet veniet, nisi per humilitatem. Multorum autem temporum labores, et orationes, et eleemosynæ, jejunia et vigiliæ, si cum superbia finem habuerint, pro nihilo apud Deum computantur. Acceptus est Deo vir humilis, et in se Deum gestat. Jam paulatim superius disseruimus de superbiæ malo; sed propter tibi subjectos, necessarium hunc locum inveni, ut contra sagittas diaboli discant clypeum humilitatis erigere. Superbus autem Deo est odibilis, diabolo similis. Humilis licet habitu vilis sit, gloriosus tamen est virtutibus apud Deum. Superbus autem, etsi decorus et clarus videatur aspectu, tamen apud Deum operibus vilis est: et verbis et gestis, et vultu et incessu semper ejus dignoscitur superbia et levitas. Cupit se semper laudari ab hominibus, et bonis quibus alienus est prædicari se vult: non se patitur cuiquam esse subjectum, sed semper inter suos pares primatum cupit tenere, et in majorem gradum ascendere: et quod meritis obtinere non potest, adulando et detrahendo¹ vult invadere. Et sicut navis est absque gubernatore cum jactatur fluctibus, ita et superbus levis circumfertur, instabilis per omnes actus suos. Humilis autem ultimum se judicat, et blando vultu intuens, coram Deo eminens apparet: et cum omnia fecerit, dicit, Servus inutilis sum, et nihil se fecisse testatur. Et Deus divulgat opera ipsius, et profert in medium, mirificatque facta illius, et exaltat, et clarum facit eum, et in tempore precum suarum quod postulat impetrare apud Deum potest. Hæc et his similia sola humilitas obtinet apud Deum; quia ipsa est sessio et delectabile cubile Domini nostri Jesu Christi, qui ait, *Super quem requiescam, nisi super humilem et quietum et paventem sermones meos* (*Isai. lxvi, 2*)? et iterum, *Discite a me, quia mitis sum et humilis corde* (*Matth. xi, 29*). Annuntia, quæso, tuis, et dicito eis, quia *Deus superbis resistit: et, Ira viri justitiam Dei non operatur* (*Jacobi iv, 6; i, 20*). *Fornicatores et adulteros ipse Deus judicabit in die judicii* (*Hebr. xiii, 4*). De perjuriis: *Vir multum jurans non effugiet peccatum; nec recedet plaga de domo ejus* (*Eccli. xxiii, 12*). Detractio, fornicatio est animæ. Et Psalmista, *Detrahentem secreto proximo suo, hunc persequer* (*Psal. c, 5*). Discordiam, ut Sa-

¹ Editi, adulando prælati; detrahendo et invidendo æqualibus, humilesque contemnendo, vult, etc.

(a) Hoc est, de rebus inique partis.

¹ Editi, non duplici corde, sed vero.

Lamón cecinit, detestatur Dominus, dicens, *Septimum est quod detestatur anima mea; id est, qui seminat inter fratres discordiam* (Prov. vi, 16, 19).

CAPUT XXXIII. *Eucharistiæ sumptio. Confessio ei præmittatur.* Hæc sunt cibi et pocula mortis animæ nostræ. Ab his pietas Domini nostri Jesu Christi nos liberet, et se ipsum nobis edendum tribuat, qui dixit, *Ego sum panis vivus, qui de cælo descendi. Qui manducal carnem meam, et bibit sanguinem meum, habet vitam æternam in semetipso* (Joan. vi, 41, 55). Sed unusquisque antequam corpus et sanguinem Domini nostri Jesu Christi accipiat, se ipsum probet, et secundum Apostoli præceptum, sic de pane illo edat, et de calice bibat: quia qui indigne manducat corpus et sanguinem Domini, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini (I Cor. xi, 28, 29). Quando enim eum accipere debemus, ante ad confessionem et poenitentiam recurrere debemus, et omnes actus nostros curiosius discutere: et peccata obnoxia si in nobis senserimus, cito festinemus per confessionem et veram poenitentiam abluere; ne cum Juda proditore, diabolum intra nos celantes, pereamus, protrahentes et celantes peccatum nostrum de die in diem.

CAPUT XXXIV. *Peccata cordis.* Et si quid male aut nequam cogitavimus, et de eo poenitentiam agamus, et velociter illud de corde nostro eradere festinemus. Ne velimus dicere, Non est hoc grande peccatum quod cogitavi. Heu, insipientes! quare non intelligimus, quia in conspectu Domini cogitationes nostræ, antequam in opus procedant, manifestæ et apertæ sunt? Dicit enim Psalmista, *Scrutans corda et renès Deus* (Psal. vii, 10); et iterum, *Dominus scit cogitationes hominum* (Psal. xciii, 41). Et alibi idem psalmista, *Intellexisti cogitationes meas de longe, semitam meam et funiculum meum investigasti* (Psal. cxxxviii, 3). Ne quæso, permittamus in nobis cogitationes pravæ, neque tanquam minima negligamus; quia *qui spernit minima, paulatim defluit* (Eccli. xix, 4). Non spernamus morsum serpentis, ne venenum ejus conspergatur in corda nostra: quia quamvis venenum vita sit serpentis, tamen mors est hominis. Abscindamus virgultum spinarum de agro cordis nostri, ne desinant in nobis altas radices. Scimus enim quod cor nostrum ager est Domini nostri Jesu Christi: excolamus eum cœlestibus disciplinis, et non simamus in agro tanti imperatoris seminari zizania: sed cunctis floribus virtutum decoremus; quia in his delectatur omnipotens Deus, sicut in Canticis canticorum legitur: *Ego flos campi, et lilium convallium* (Cant. ii, 4), id est, Ego decus mundi, virginitas humilium.

CAPUT XXXV. *Caro, domanda.* Et semper atque semper caro nostra subjecta sit animæ, et sicut ancilla famuletur dominæ suæ. Ne præbeamus vires illicitas corpori nostro, ne committat bellum adversus spiritum nostrum: sed semper subjecta sit caro, ut obtemperet jussis sancti Spiritus. Neque incrassari permittamus ancillam, ne contemnat dominam suam; sed omnibus jussis ejus et obsequiis mancipetur. Sicut enim equis frena sunt imponenda; ita corpora nostra jejuniis et orationibus sunt infrenanda. Nam quemadmodum aurigæ, si frena laxaverint, per præcipitia ducuntur; ita et anima cum ipso corpore, si ei frenum non imposuerimus, ad inferni præcipitia delabitur. Simus ergo boni et edocti aurigæ corpori nostro, ut per viam rectam possimus incedere.

CAPUT XXXVI. *Luxus in cibis cavendus.* Escæ enim nimie non solum animas, sed etiam corpora nostra plurimum lædunt, et ad infirmitatem perducunt. Solet enim per nimiam ciborum aviditatem et poculi intemperantiam frangi stomachi fortitudo, nec non et abundantia sanguinis et cholera et plurimæ ægritudines escarum largitate contrahi. Sicut enim animæ et corpori sunt ista contraria, ita medela est utrisque temperantia jejunii. Et si non per omne tempus, saltem sacratissimos dies jejuniorum, quantum

possumus cum Dei adjutorio, delicias mundi et ciborum opulentiam fugiamus: ne quando, quod avertat Deus, cruciati in flamma, quæramus guttam aquæ, et nullum refrigerium consequamur.

CAPUT XXXVII. *Ebrietatis malâ.* Fugiamus ebrietatem, ne in crimen luxuriæ incurramus, quia Apostolus præcipit nobis, non nos inebriare vino, in quo est luxuria (Ephes. v, 18). Vinum enim nobis Deus ad lætitiâ cordis, non ad ebrietatem donavit. Bibamus ergo non quantum gula exigit, sed quantum naturæ imbecillitas postulat. Ne igitur quod ad medellam corporis nostri tributum est, ad perniciem deputemus. Annuntia, quæso, tuis in domo tua subjectis, quod plerique per vinum homicidia et fornicationes perpetraverunt, nec ipsam mortem recusaverunt, alii per vinum a dæmonibus capti sunt. Nec est aliud ebrietas, quam manifestissimus dæmon. Ebriosus putat se aliquid optimum gerere, cum fuerit ad præcipitiâ devolutus. Per vinolentiam armatur ad maledicta et convicia proximorum, et immutatur mens ejus, et lingua balbutit. Hujusmodi enim vir cum se putat bibere vinum, bibitur a vino. Plurimi namque homines per vinum maximam debilitatem contraxerunt, nec potuerunt consequi pristinam firmitatem, quia non temperaverunt gulæ ardorem. Sicut enim piscis cum avidis faucibus properat ut glutiat escam, repente hamum intra fauces reperit: ita et ebriosus intra se vinum suscipit inimicum, quod intra eum, mox impellit¹ ad omne opus nefandissimum; et sic homo rationalis capitur, ut irrationale animal.

CAPUT XXXVIII. *Præcepta Dei ad omnes Christianos pertinent.* Tu autem, frater mi, omnibus domesticis tuis et tibi subjectis præcipe, ut se sobrios exhibeant, et iterum propter abstinentiam in superbiam se non erigant, sed omnia temperate, juste, pie et religiose secundum Dei adjutorium faciant: quia non solum pro nobis clericis, sed etiam pro omni genere humano, qui prædestinati sunt ad vitam æternam, Christus sanguinem suum fudit: nec solum nobis; sed etiam omnibus laicis ejus ex toto corde præcepta servantibus regnum cœlorum promissum est. Grandis namque confusio est animabus laicorum, qui dicunt, Quid pertinet ad me libros Scripturarum legendo audire vel discere, vel etiam frequenter ad sacerdotes et ecclesias sanctorum recurrere? Dum clericus sum, faciam ea quæ oportet clericis facere. Quare non intelligit, quia panem et vinum, et omnia hujus terræ bona, et regni felicitatem æqualiter vult participare, et æquali labore jugum Christi ferre non vult? Quid prodest talibus una parte in hoc sæculo esse sublimes, et alia prostratos; in una parte fulgere auro et pretiosis vestibus, et in alia miseris hujus sæculi et vitiorum caligine occupari? Non sit tibi aliqua sollicitudo de laici² habitus persona; quia non est personarum acceptio apud Deum. Similiter enim mandata Dei servantibus laicis cœleste palatium patet, veluti clericis et sanctimoniali habitu præditis. Dum non est Judæus neque Græcus, non est servus neque liber, sed omnia et in omnibus Christus: quicumque in corpore illius est, magnus est. Inse te ipsum suo sancto corpori, ut sis membrum nobilissimi capitis. Ama ex toto corde caput tuum, et membra capitis illius. Quomodo potest manus manui inimica esse, vel pes pedem odisse, vel cætera membra suæ juncturæ non congaudere³? Crescere debent in virum perfectum, in augmentum corporis Christi. Omnis enim clericus et laicus, qui pretioso sanguine Christi redemptus est, qui baptismo Christi tinctus

¹ Sic potiores Mss.; habent tamen, *mors*, pro *mox*. At Germ., *per vinum suscipit inimicum qui intra eum morans impellit*, etc.

² Mss. potiores, *vel laici habitus persona*. Germ., *quod habes in habitu laici personam*. Corbeiensis, *vel laici personam habitus, vel clerici accipere*.

³ Mss. plerique, *si cætera membra suæ juncturæ non congauderent*. Nonnulli, *si cætera membra suæ juncturæ non congaudent, crescere debent*, etc.

est, debet humiliter ambulare et perseverare in Spiritu sancto : quia nihil prodest christianum se respondere verbis, et factis negare, dum corruptus est mente et spiritu. De talibus in Evangelio ipsa Veritas dicit, *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum* (Matth. vii, 21). Et in alio loco propheta increpando dicit, *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me* (Isai. xxix, 13). Nam civitas si fuerit in una parte munita, et ex alia destructa, aditum ad se hostibus præbet. Et navis si fuerit fortiter compagibus solidata, et unam habuerit tabulam perforatam, aquæ fluctibus mergitur in profundum. Omnibus enim laicis, clericis, monachis æqualiter convenit fidem, spem, charitatem, humilitatem habere, et Deo ex toto corde servire, veram confessionem facere, et dignam pœnitentiam agere : quia clementissimus Dominus confugientibus ad pœnitentiam ignoscit.

CAPUT XXXIX. Dilata pœnitentiã. Sed ne de misericordia Domini tantum securi existamus, ut peccata peccatis augeamus. Neque dicamus, Donec vigeat ætas nostræ carnis, concupiscentias nostras exerceamus, et postremo in senectute malorum nostrorum pœnitentiam agamus : pius est enim Dominus et misericors, nec ultra facinorum nostrorum recordabitur. Ne, quæso, taliter cogitemus, quia summa stultitiã est hæc cogitare : cum et impium sit talem licentiam a Deo postulare quempiam velle, cuius initium est, a Deo separare qui hæc cogitat. Impiæ enim cogitationes separant nos a Deo. Ideo, inquam, ne talia cogitemus, cum nesciamus qua die morituri simus. Nemo enim hominum novit diem exitus sui. Non omnes in senectute moriuntur : sed in diversis ætatibus de hoc mundo migrant. Et in quibus actibus unusquisque homo inventus fuerit, in eisdem iudicabitur, quando anima exierit de corpore. Dicit enim Psalmista, *Nemo in inferno confitebitur tibi* (Psal. vi, 6). Ideo festinemus ad pœnitentiam converti.

CAPUT XL. Mortis cogitatio. Gaudia futura vitæ. Semper ante oculos nostros versetur ultimus dies, et cum diluculo surrexerimus, ne ad vesperam nos confidamus pervenire ; et cum in lectulo membra deposuerimus, de lucis non confidamus adventu : et facillime poterimus corpus nostrum a vitiiis et concupiscentiis malis refrenare. Semper cor nostrum promissa cœlestia meditetur, omnia terrena quæ possidemus in futuras cœlestis regni mansiones transferamus : ut cum ibi proventi fuerimus, fruamur bonis cœlestibus. Nam credimus quia cum a carnis vinculo anima nostra fuerit absoluta, si bene et recte coram Deo vixerimus, mox in occursum nostrum Angelorum chorus occurreret, omniumque Sanctorum agmina in nostros miscebuntur amplexus, et ad adorandum verum iudicem perducent. Si dum in corpore vivimus, sicut dixi, quæ Deo sunt placita faciamus, tunc erit nobis pax in circuitu, et summa securitas : nec timebimus ultra diaboli ignita jacula, nec ullum quemlibet inimicum, qui cupit animas nostras jaculare ; non ferrum, non ignem, non faciem truculentam tortoris, non famem, non sitim, non ullam carnis ægritudinem. Non ultra adversabitur caro spiritui, nec ullum timebimus periculum : sed cum carnis abjecerimus sarcinam, tunc Spiritus sanctus tribuet nobis in cœlestibus mansionem, cui nos paulo ante intra corporis nostri hospitium feceramus mansionem : et læti gaudentesque futuri iudicii diem expectabimus, in quo singulorum animæ pro suis actibus recipient merita.

CAPUT XLI. Pœnã damnandorum. Et e contra peccatores et impii pœnitebunt : sed frustra. Rapaces et avari, superbi et adulteri, iracundi et cupidi, maledici et perjuri amarissime flebunt : sed malorum

suorum veniam non consequentur. In luctu maximo detinebuntur omnes, qui carnis suæ voluptates secuti sunt : in mœrore et gemitu sempiterno erunt, qui vitiiis et passionibus servierunt. Et cum hi omnes pro criminibus suis et sceleribus gehennæ ignibus deputandi erunt ; nos, si Deo dum in hoc corpore sumus placuerimus, cum sanctis sempiterna præmia accepturi sumus. Ideo contemnamus cuncta quæ vana et caduca sunt, ut tantam gloriam, Christo miserante, adipisci mereamur.

CAPUT XLII. Lingvæ custodia. Declinemus semper a vitiiis, et ad virtutes tendamus. Ne superflui sermones procedant ex ore nostro ; quia pro otiosis sermonibus redditori sumus rationem in die iudicii. Nec ad maledicendum quemquam consuescamus linguam nostram, quæ ad benedicendum et laudandum Deum creata est. Nec consuescamus consuetudines pessimas in omni actu nostro, sive etiam cogitatione : quia consuetudo quæ longius fuerit protracta et confirmata, non cum parvo labore vitatur vel expellitur.

CAPUT XLIII. Compunctio. Perfectio non in annis, sed in animis. Simus in malitia parvuli, et viri perfecti in sensu. In quibusdam nos exhibeamus senes, in quibusdam juvenes : quia parvuli est ludere, perfecti autem lugere. Nam præsens luctus lætitiã generat sempiternam. Omne autem quidquid immoderatum est, dissolutionem efficit animæ, et negligentem erga Dei præcepta : nec delicta sua facile potest ad memoriam revocare, et obliviscens ea, non se instigat ad pœnitentiam, et ita paulatim ab omnibus bonis cadit. Nullum habebit accessum cordis compunctio, ubi fuerint immoderata vitia, et concupiscentiæ malæ. Ubi autem fuerint lacrymæ, ibi spiritalis ignis accenditur, qui secreta mentis illuminet. Nullus nos sæculi amor ab amore Christi segreget, et totæ nostræ cogitationes ad præmia futuræ patriæ tendant, et de cœlestibus meditentur. Hæc est gloria tua, hæc est perfectio cursus certaminis tui. Perfectus enim dicitur, non qui in ætate, sed qui in sensu perfectus est. Nec ulli cuiuslibet obest puerilis ætas, si fuerit mente perfectus : nec senilis proderit ætas, si fuerit parvulus sensu. Nam et David cum puer esset et perfectus, cor et mentem habebat in Domino defixam, et ob hoc in regem electus est. Et Saül cum senili esset ætate, quia in se malignam nequitiam habuit de culmine regali expulsus est (I Reg. xvi). Dominus vero et Salvator noster a senioribus crucifigitur, et ingressus Jerosolymam a parvulis collaudatur. Nam et arbor si multorum annorum fuerit infructuosa, exciditur : si autem fuerit novella et fertilis, colitur, ut magis ampliorem proferat fructum. Ideo has similitudines pono, ut nec juvenis nec senex in domo tua de salute sua, vel etiam de operibus suis confidat ; sed *qui gloriatur, in Domino gloriatur* (I Cor. i, 31).

CAPUT XLIV. Consortium bonorum amare, malorum fugere. Perfectorum autem virorum consortio fruere, et a verbis eorum ne avertas aurem tuam, et in eorum consilio delectetur anima tua : verba enim vitæ sunt verba hominum Deum timentium, et incolumitas animæ iis qui ea libenter audiunt et attendunt. Sicut sol oriens effugat caliginem, ita sanctorum doctrina a sensibus nostris expellit tenebras. Evita, quæso, viros superbos, invidos, detractores, mendaces, perjuros, et salutem suam negligentes, qui mortui sunt virtutibus, et lætantur in propriis voluptatibus, ut gaudiis careant divinis. Non dico, ut vel unum talem in domo tua habeas : sed etiam ubicumque tales esse audieris, hos evita. Cum ejusmodi hominibus nulla tibi commixtio vel familiaritas sit : nec velis cum eis sermocinari ; si non valeas, Domino miserante, eos ab errore suo revocare. Nam sæpe per ovem unam morbidam polluitur totus grex : et modica pars fellis magnum dulcorem vertit in amaritudinem. Nam talis si in habitu videatur tibi clarus ac nobilis, et dulcia tibi verba profe-

¹ Ms. Colb. a secunda manu, *jugulare*.

rat; operibus tamen si agat tecum contrariis, magis nocet illius talis factura, quam placeat ex verbis figura; non enim ex verbis, sed ex virtutibus homo probatur.

CAPUT XLV. Intentio recta. Sic et tu sis apud Deum probatus, et omnia pro Christi amore libenter sufferas, et pro tribulationibus¹ carnalibus, quando tibi eveniunt, non frangatur animus tuus, nec vigorem patientiæ tuæ res hujus sæculi caducæ molliant. Sed time potius Deum, si a proposito tuo retardaveris: et quando te peccati obnoxium senseris, ad pœnitentiam converti non confundaris: quia qui pœnitebit hic, in novissimo non pœnitebit. In omnibus actibus et cogitationibus tuis placeas Deo, nec studeas placere alteri, nisi ad ædificationem animæ. Et in omni opere quod cogitas facere, primum cogita Deum: et si secundum Deum est quod cogitas, diligenter examina: et si est rectum coram Deo, perlice illud; si vero adversum fuerit repertum, amputa illud ab anima tua. Et omnia per consilium sapientum facito: ut opera tua et gressus tui secundum Domini voluntatem dirigantur. In omni oratione et obsecratione Domini voluntatem in te, non tuam, deprecare fieri: et secundum Apostoli præceptum, orare sine intermissione oportet (1 Thess. v, 17), et sanctas manus sine ira et disceptatione ad Deum levarē.

CAPUT XLVI. Beneficum esse in omnes. Misericors est Dominus; et misericordiam in se sperantibus præstat. Non illi misericordia opus erat, qui nullum habuit peccatum, qui Angelos fecit, et Archangelos præposuit: sed ut nos misericordiam ab illo consequamur, eleemosynas dedit. Non illi eleemosyna necessaria fuit, cujus sunt omnia regna cœlorum, qui constituit Dominationes, Principatus, Virtutes, Potestates, sed ut nos eleemosynis nostris participes regni cœlorum efficeret. Patiens et pacificus est Dominus, ut patientia et pace sua mundum totum, qui in maligno positus erat, reconciliaret Deo. Et nos patientes et pacifici sine ira et disceptatione simus, si ad Deum volumus pervenire. Et ad omnes homines faciamus bonum: ad omnes dico, non per partes, non ad unum vel ad duos aut ad tres, sed ad omnes homines. Christus enim non pro sanctis tantum passus est; sed pro peccatoribus et impiis et sceleratis ascendit crucem, et passione sua omnes nos revocavit ad vitam. Non sanctis tantum dedit Deus solem et lunam et pluviam, et omnia nascentia terræ, et omnes fructus qui oriuntur in terris: sed in commune omnibus hominibus dedit illa, qui solem suum facit oriri super bonos et malos, et pluit super justos et injustos (Matth. v, 45). Ideo omnibus hominibus dedit illa in commune, ut bonum nostrum et eleemosynæ nostræ, et charitas nostræ, et patientia nostra, et humilitas nostra in commune omnibus hominibus distribuatur. Quamdiu fuerimus in hoc mundo, faciamus bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei (Galat. vi, 10), et oremus pro inimicis nostris, et bonum pro malo restituamus.

CAPUT XLVII. Justorum præmia et labores. Pauperes honoremus, et suscipiamus Christum in ipsis, qui dixit, Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis (Matth. xxv, 40): et filii Dei erimus, et hæredes Dei, cohæredes autem Christi, et participes regni ejus erimus (Rom. viii, 17); ubi nunquam moriemur, et non senescemus; ubi non est humana (a) natura, nec dolor ullus, nec tristitia post gaudium, nec lux solis, nec lunæ et stellarum splendor, sed Dominus noster Jesus Christus lux erit, et sanitas, et vita, et charitas, et pax, et gaudium, et omne bonum omnibus credentibus in se. Ibi terra viventium, quam propheta decantaverat, dicens, Credo videre bona Domini in terra viventium (Psalm. xxvi, 15); id est, præmium cœlestis visurum² se

¹ In Mss. deest, tribulationibus.

² Ita Mss. Forte, vivorum.

(a) Id est, fragilis et misera.

significat videre, et cum Christo in perpetuum vivere et regnare, ubi nec nox ulla inspirat, nec dies terminabitur, neque inopia videbitur, neque cupiditas apparebit, sed perenne gaudium et sempiterna lætitia. Hæc sunt promissa justorum, et hæc sunt promissiones eorum, propter quæ laboraverunt et festinauerunt, et non cessaverunt currere in bonis operibus, quamdiu fuerunt in hoc mundo, in jejuniis, in eleemosynis, in castitate, in continentia, in longanimitate, in patientia, in suavitate, in benivolentia, in labore multo, in orationibus, in persecutionibus, in fame et siti, in frigore et nuditate, in vigiliis multis pro Christi amore, et per omnia inutiles vigiliis devitaverunt. Vigiliæ autem inutiles sunt, cum quis vigilaverit circa cogitationes multas et turpes; vel ad gerendum contrarium aliquid, vel facinus perpetrandum. Tales vigiliis devitaverunt, et sanctas vigiliis arripuerunt. Hi tales calcaverunt præsentem mundum, ut futurum regnum lucrarentur. Non acceperunt hic promissiones vel divitias hujus sæculi miserabiles, quæ homines male eis¹ utentes ad inferna perducunt: et hanc præsentem patriam relinquentes, ad civitatem cœlestem, cujus artifex et conditor est Deus, intuitum animi sui præmiserunt. Vitaverunt peccatum in verbo, in facto, in cogitatione, in visu, in risu, in motu, in annuendo oculis, in manibus, in pedibus, in ira, in rixa, in furore, in dissensione, in vana gloria, in superbia, in elatione, in cupiditate, custodientes corpus suum et animas suas.

CAPUT XLVIII. Jejuniium et cibus duplex. Pariter enim duo jejunia jejunaverunt, id est, jejuniium corporis et animæ, hoc est, ab ira, et furore, et detractione, et blasphemia; et rixa abstinentes se: quia, sicut jam superius intimavimus, isti sunt mortiferi cibi animæ; qui pascunt eam in malum, et occidunt eam morte sempiterna. Iterum cibi corporis simul et animæ isti sunt, voracitas, somnolentia, fornicatio, vinolentia, securitas, suavitas, homicidium. Isti sunt cibi corporis simul et animæ, qui pascunt corpus, et occidunt et gravant animam. Cibaria ista devitemus: escas autem cœlestes appetamus, quæ ad cœlum nos trahant et deducant, sapientiam scilicet divinam, fidem robustam in Christo, benignitatem, benevolentiam, patientiam, humilitatem, virtutem, divinam lætitiā.

CAPUT XLIX. Iniquorum supplicia. Sermones boni et optimi procedant ex ore nostro, sale divino conditi, ad ædificationem audientium. Dilectionem Dei et proximi, in quo tota Lex pendet et Prophetæ (Matth. xxii, 40), semper mente meditemur, et opere perficiamus. Hæc sunt mandata Christi, quæ nos jubet facere. Si fecerimus ea, erimus participes regni ejus, et regnabimus cum eo: si autem non fecerimus, et ipse non dabit nobis regnum suum. Si denegamus, et ipse denegabit nos. Si non credimus, ipse fidelis permanebit: quia omnis incredulus infideliter agit, dum et (a) vitium est hominis omnia credere, et vitium est nihil credere². Summo studio summaque vigilantia nobis est curandum, ut non audiamus a Christo iudice omnium in die iudicii, quod peccatores audient, *Ite in ignem æternum, qui præparatus est diabolo et angelis ejus* (Id. xxv, 41). Vere enim diabolo est præparata gehenna, et non omnibus hominibus, si non facinus opera diaboli. Væ his quibus præparatus est dolor vermium, ardor flammæ, sitis sine extinctu, fletus et stridor dentium, oculorum lacrymæ, tenebræ exteriores sine luce, pœna inextinguibilis: ubi non est ullus honor, sive agnitio proximi, sed continuus dolor

¹ Mss., eas.

² Hic addunt editi, et maxime semper mala de inimico: cujus alioquin si ad hos dura sunt verba, tamen forsitan christianum se recordatur et se reum coram Deo plorat. Susurri autem verba semper mala de inimico, sed si tu bona loqueris, continuo illum confundis: nunquam enim concordiam faciunt, sed discordiam; ligna in ignem mittunt.

(a) Seneca, epist. 5.

et gemitus; ubi mors optatur et non dabitur; ubi non est honor senioris et regis, nec dominus super servum, nec mater diligit filium aut filiam, nec filius honorat patrem; ubi omne malum, et omnis indignatio, et folor, et amaritudo abundat. Hæc timuerunt justi, et hæc fugerunt. Rogo, supplico, iterumque deprecor, frater charissime, ut et nos Deum amemus et timeamus, et hæc fugiamus: quia mors perpetua est animæ nostræ, si in his perseveraverimus.

CAPUT L. *Tria hic pessima, totidem optima.* Tria enim sunt in hoc mundo deteriora omni malo: anima peccatoris cum peccato perseverans, quæ nigrior corvo est; et mali angeli, qui eam rapiunt; et infernus in quem ducitur. Non sunt enim deteriora his tribus. Eadem enim anima metu futuri iudicii expavescebat, et putredinem suam inspiciens, dicit, *Putruerunt et corruptæ sunt cicatrices meæ, a facie insipientiæ meæ* (Psal. xxxvii, 6). Iterum tria sunt quibus in hoc mundo non sunt meliora¹: anima sancti in bonis operibus perseverans, quæ speciosior est sole; et sancti Angeli, qui eam suscipiunt; et paradus in quem ducitur, exspectatioque regni cœlestis. His tribus non sunt meliora in hoc mundo. Angeli enim sancti delectant animam spirituali cantico, sicut Psalmista ait: *Beatus quem elegisti et assumpsisti, Domine, habitabit in tabernaculis tuis. Replebitur in bonis domus tua, sanctum est templum tuum, mirabile in æquitate.*

CAPUT LI. *Hic laborandum.* Hæc, frater charissime, meditemur. Hæc in animo firmiter teneamus, et caveamus nos ab omni peccato et iniquitate, in verbo, in facto, in cogitatione, in manibus, in pedibus, in visu, in auditu, custodiamusque corpus nostrum et animam. Christus enim Dominus noster, qui est Deus et Dei Filius, descendit de cœlo in terram, ut nos de terrâ ad cœlum serum portaret; pro nobis peccatoribus crucem ascendit, ut nos de cruciatu diaboli liberaret; ab inimicis pœnam suscepit, ut nos de pœna sempiterna liberaret; mortem suscepit, ut nos de morte eriperet; a mortuis resurrexit, ut nos resurgamus anima et corpore in die magno iudicii. Ideo dum tempus habemus, laboremus, et bona opera Deoque placita una cum Dei adiutorio semper facere studeamus: ne subito præoccupati die mortis quæramus spatium pœnitentiæ, et invenire non possimus. Dum sumus in hoc tempore, seminare nos oportet: tempore enim suo, id est, post mortem sive in die iudicii metemus, quod in vitâ æternâ habere debemus. Hic enim laboremus, et invicem onera nostra portemus. Quo enim præcessit caput, et cætera membra secutura erunt.

CAPUT LII. *De fide, spe, et præsertim mutua charitate. Peccata redimere per charitatem. Per confessionem ac pœnam a sacerdote susceptam.* Teneamus, sicut jam superius insertum est, fidem rectam, spem certam, charitatem perfectam: quia (a) fides tanquam sensus noster est, et charitas tanquam nostrâ sanitas. Fides credit, charitas operatur, spes roborat: et quamvis diversa membra diversa habeant officia, si charitatis tamen unitate teneantur omnia membra, tunc merebuntur ire post caput. Caput enim nostrum in cœlo est. Et ipsa Veritas Dominus noster Jesus Christus de suis fidelibus ait, *Si quis mihi ministrat, me sequatur; et ubi ego sum, illic et minister meus erit* (Joan. xii, 26). Caveamus, et per omnia caveamus, ne per invidiam, odium, detractionem, iram, rixam, a capite nostro Jesu Christo præcidamur: et quidquid mali pro amore Christi nos nostrique proximi pertulerint, charitatis affectu compatiamur: et quidquid boni alius quislibet acceperit, quasi nos acceperimus, ita gaudeamus, et pro illo

¹ Mss., tres in hoc mundo non sunt meliores quam anima, etc. Et mox, his tribus non sunt meliores.

(a) Hæc serm. 103, Append. tom. 5, nn. 4, 5.

qui accepit gratias referamus. Ecce jam, ut diximus, patitur aliquis tribulationem, aut damnum hujus sæculi; aut pro culpis suis carcere jubente imperiali sublimitate retruditur; tristatur parentum sive amicorum morte: si dolemus pro illo, in corpore Ecclesiæ constituti sumus; si non dolemus, jam a corpore præcisi sumus¹. Charitas quæ colligit et vivificat omnia Ecclesiæ membra, si nos videat de alterius ruina gaudere, statim nos præcidit a corpore. Forte igitur non dolemus de ruina proximorum nostrorum, quia præcisi sumus a corpore. Si enim ibi essemus, sine dubio doluissemus. (a) Consideremus, frater charissime, et diligenter attendamus, quia tamdiu dolet membrum, quamdiu in corpore continetur: si autem abscisum fuerit, nec dolere poterit, nec sentire. Cum enim manus aut aliquod membrum fuerit abscisum a corpore, si totum corpus tunc in multis partibus dividatur, manus illa non sentit, quæ² jam a reliquorum membrorum societate divisa est. Talis est omnis christianus, qui de alterius aut damno, aut afflictione, aut etiam morte non solum non dolet, sed, quod pejus est, forte etiam gaudet. Et quia jam est alienus a corpore, ideo affectum charitatis non tenet in corde: dum Apostolus præcipiat, *Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus, id ipsum invicem sentientes* (Rom. xii, 15, 16). Et Salomon ne de ruina fratrum nostrorum gaudeamus, manifestissime admonet (Prov. xvii, 5). Nos vero³, mi frater, si veram et perfectam charitatem volumus custodire, omnes homines sicut nosmetipsos studeamus diligere: ut quia caput nostrum Christus est, membra illius nos esse mereamur: ut cum Christus apparuerit gloria nostra, et nos per concordiam charitatis, dilectionem scilicet Dei et proximi, quasi vera et perfecta membra illius absque ullo dolo malitiæ vel invidiæ, omnes homines sicut nos ipsos amantes, cum ipso apparere mereamur in gloria. Ipse etenim ait in Evangelio, *In hoc cognoscent omnes, quia mei estis discipuli, si dilectionem habueritis ad invicem* (Joan. xiii, 35). Dilectio etenim proximi malum non operatur.

O mi frater charissime, (b) si Dominus et Salvator noster, qui nullum peccatum habuit, tanto affectu et tanta dilectione nos peccatores amare dignatur, ut quod nos patimur, se ipsum pati testetur: quare nos qui sine peccato non sumus, et qui peccata nostra per charitatem redimere possumus, non tam perfecto amore eum diligimus, dum tantum nos dilexit, ut etiam proprium Filium suum pro nobis peccatoribus morti traderet? Et dum tantam benignitatem et misericordiam erga nos exhibuit; vigilemus, ne perdamus bonum quod nobis dedit, et sacramentum Baptismi nostri, in quo⁴ juravimus abrenuntiare diabolo et pompis ejus et peccatis omnibus. Et si transgredimur in aliquo peccato post baptismum, pius Deus dedit secundum Baptismum, id est, fontem lacrymarum, et ordinavit nobis pœnitentiam propter fragilitatem nostram. Ideo debemus nostras confessiones veraciter confiteri, et fructus dignos pœnitentiæ facere: id est, ut præterita non reiteremus, secundum jussionem Deum timentis sacerdotis. Qui sacerdos, ut sapiens et perfectus medicus, primum sciat curare peccata sua, et postea aliena vulnera detergere et sanare, et non publicare. (c) Nos, si quimus, perquiramus, et cum talibus consilium salutis nostræ ineamus: ut non perdamus hæ-

¹ Editi hic addunt, *Sed prohi dolor! nos aliquando rigorem simulan'es, materiam in flammam mittimus, et cum ignis incensus fuerit, fugimus.*

² In uno Ms. et serm. 103, Append. t. 5, quia.

³ Editi hic addunt: *miseri, de inimicorum nostrorum ruina gaudemus, subsannamus; et si non cadit, cadere eum in ultionem nostri optamus: sed oremus Deum.*

⁴ Mss., quod.

(a) Vid. serm. 103, Append. tom. 5, n. 5.

(b) Ex serm. citato, n. 5.

(c) Isthæc ad imitationem Regulæ Benedictinæ cap. 46. expressa sunt.

reditatem cœlestem, quam nobis Dominus ab initio mundi præparavit, si serviamus ei in justitia, et sanctitate, et puritate cordis, et charitate non ficta, clamantes cum Apostolo, *Quis nos separabit a charitate Christi? Tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an gladius?* et cœtera quæ sequuntur: sicut dictum est, *Neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque instantia, neque futura, neque aliqua creatura poterit nos separare a charitate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro* (Rom. viii, 35, 38, 39). Dictum est enim de Ecclesia primitiva, quod erat illis cor unum et anima una in Domino (Act. iv, 52); et erat illis unum velle ac nolle: quia in unum eos Christi charitas copulaverat.

CAPUT LIII. *Pravorum placita. Eleemosyna ex lucris injustis.* E contrario vero carnales et amatores hujus mundi contra se invicem separantur et disjunguntur: moventes in alterutrum scandala, contentiones, iras, rixas, dissensiones, homicidia, perjuria, furta, rapinas, et omnia quæ iste amat; et delectatur dicens unusquisque in corde suo, *Faciam quod volo et possum*¹; impleam cogitationes meas, et delectationes corporis: suffragantur mihi consilia mea, sive amicorum meorum, vel parentum potentum²: adest mihi aurum, superabundat argentum³; adsunt mihi servi et ancillæ, ægri et multæ possessiones hujus mundi, pallia, vestes pretiosæ, unde me redimere possum: adimpleam voluntatem meam, Deus dabit mihi spatium vitæ et pœnitentiæ. Heu quare non timemus quod Evangelium terribiliter insonat, dicens, *Stulte, hæc nocte exposcent a te animam tuam: quæ præparasti, cujus erunt* (Luc. xii, 20)?

Homines nos esse cognoscamus, et ne sic superbiamus contra Deum et proximum nostrum, ut voluntates nostras malas perficiamus, et Deum postponamus; ac deinceps Domini bonam voluntatem ad nostras malas reflectere cum muneribus posse nitamur, nostramque pravam voluntatem ad Domini semper rectam voluntatem corrigere negligamus. Sed ubicumque nos delectat, injurias nostras volumus vindicare, dicens⁴, *Faciam homicidium, perjurium, adulterium, fornicationem, et postea dabo Domino redemptionem meam. Quare non intelligimus, dum sic audacter peccamus, æstimantes muneribus Deum posse placari quod tunc multo plus eum ad iram, quam ad misericordiam provocamus: quia Deus non delectatur in auro vel in argento, nec aliud a nobis querit, quam animas nostras mundas in conspectu suo præsentari? Nec enim consiliis peccatorum se immiscet; sed ex salute nostra nos semper admonet, et salubre dat consilium, quia ipse est consiliarius salutis nostræ, sicut propheta ait: *Et vocabitur nomen ejus admirabilis, consiliarius* (Isai. ix, 6). Et iterum dictum est de eo in Psalmo, *Beatus vir qui non abiit in consilio invidiosorum* (Psal. i, 1). Et iterum, *Quia non est iniquitas in eo* (Rom. ix, 14). Et forte ipsam quam⁵ putamus pro nobis facere eleemosynam vel de prædiis mortuorum, sive de rapinis pauperum, nomine non opere videtur esse eleemosyna. Qualis est enim eleemosyna, ut unus injuste vestiatur, et alius injuste exspolietur; et unus injuste pascatur, et alius injuste fame torqueatur? Non querit ista Deus a nobis: audeo dicere, odit ista omnipotens Deus. Ipsum audi, per prophetam quid dicat, *Qui offert sacrificium ex rapina, sive ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui* (Eccli. xxxiv, 24). *Non accipiam, inquit, ista de manibus vestris: manus enim vestræ**

sanguine plenæ sunt (Isai. i, 15). Et alius propheta; *Panis egentium, vita pauperum est: qui defraudat illum, vir sanguinum est* (Eccli. xxxiv, 25). Contemnamus facere injustas eleemosynas, qui volumus facere justas et spirituales eleemosynas; ut de justis laboribus faciamus, non de rapinis, sive de multiplicatione frugum, aut de ineptis negotiis: ne forte in hoc multa sacrilegia incurrantur¹, vel etiam, quod pejus est, pro cupiditate vel ebrietate sanguis fundatur, clamentque eorum voces ad Deum contra nos, multo labore afflicti. Unde et Psalmista, *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram, et munera super innocentes non accepit: et cœtera quæ superius in eodem psalmo audientem, credentem et caventem beatum efficere possunt: sicut idem psalmus concludit, Qui facit hæc, non movebitur in æternum* (Psal. xiv, 5).

CAPUT LIV. *Christiana felicitas non est terrena.* Et quia talia et his similia Creator omnium creature suæ rationali annuntiando insinuat, credamus quia diligit Creator quod creavit: neminem persequitur, si ipse homo se non persequatur; a nullo quolibet homine recedit, nisi prius ipse homo ab eo recedat: nec naturam in nobis, sed vitium quod contraximus odit. Et non prodest nobis, imo etiam obest Christi sanguine esse redemptos, et voluntarie diabolo esse subjectos. Ideo cogitemus et recogitemus, quod non propter felicitatem terrenam Christiani effecti sumus. Non propter² divitias hujus sæculi, vel propter istam vitam Christum colimus: sicut Apostolus ait, *Si in hac vita tantum speramus in Domino, miserabiliores sumus omnibus hominibus* (I Cor. xv, 19). Christum enim, ne aurum diligeremus, oblata munera contemnere docuit; ne famem lineremus, quadraginta diebus jejunavit; ne nuditatem pertimesceremus, præter unam tunicam, aliam discipulis suis habere vetuit; ne tribulationes expavesceremus, omnia ipse sustinuit; ne mortem formidaremus, et hanc ipse suscepit. Et cum ista omnia nos docuerit, non tantum verbo, vel am etiam exemplo ipse præcessit. Hoc enim suaviter flagret in cordibus nostris, hoc ignis Spiritus sancti in nobis fervere faciat, ut sequamur vestigia ejus; ne desideremus remanere in hoc mundo, et pereamus cum hoc mundo. Heu quam miseri sumus, si hoc credere nolumus; et ab amore hujus sæculi mentem nostram non revocemus, dum perpetualiter ista tenere non possumus, et illa per securitatem amittimus! Quid faciemus? quid agemus? Legendum nobis est, si regnum promissum perdamus, et subito dicatur nobis, *O vos, amatores mundi, exite obviam sponso, et ad illum venite, quem videre non vultis, quia præcepta ejus postponistis. Videbitis enim plagas ipsas, quas in corpore suo pro vobis pertulit. Quid tunc gementes et dolentes dicemus? Et quid meritis nostris in eum exigentibus responduri erimus, dum frequenter audivimus, et negleximus quod Psalmista cecinit, *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam, et nomen Domini invocabo* (Psal. cxv, 12, 13). Firmiter teneamus quia spes honorum in isto mundo non est posita. Quamvis videatur spes mundana esse, quæ in amaritudinem vertitur; et amaram potionem ipse mundus amatoribus suis propinat. Et ipsa veritas eos alloquitur, dicens, *Ubi est quod amabatis? ubi est quod pro magno tenebatis?**

CAPUT LV. *Quam lugenda animarum perditio.* O mi frater, numquid ferreæ sunt carnes nostræ, ut non contremiscant; vel etiam sensus noster adamantinus, ut non mollescat, aut etiam non evigilet ad talia Dei verba? Quare non dicimus cura

¹ Editi, *dominum meum amicum et defensorem habeo, nemo mihi obstat, interim faciam quod possum.*

² Editi hic addunt, *optimam quem volo, astem cui volo.*

³ Editi rursus hic addunt, *eloquentia mea omnes præcellit; quem vercor?*

⁴ Editi, *nec fratri parcimus, dicentes: Faciam vindictam in fratrem vel patrem meum, faciam, etc.*

⁵ Mss., *quod.*

¹ Mss. potiores, *sacramenta incurrant.*

² Editi hic addunt, *enim omnes qui in hoc sæculo felices sunt, felices erunt et in futuro; nec omnes infelices in hoc sæculo, infelices erunt in futuro. Nec propter.*

propheta. *Quis dabit capiti nostro aquam, et oculis nostris fontem lacrymarum, et ploremus die ac nocte vulneratos filios plebis nostræ* (Jerem. ix, 1)? Deficiunt flendo oculi eorum, qui considerant, non solum mortes corporum, verum etiam animarum Christianorum. Quis luctus idoneior, quis planctus certior inveniri potest; (a) quando unusquisque nostrum de anima perditâ luget et doluit cum Apostolo, qui dixit, *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror* (II Cor. xi, 29)? atque iterum alio in loco dilectionem proximorum compassus, dicit, *Optabam esse anathema pro fratribus meis a Christo* (Rom. ix, 3)? Discamus in tanto Christi apostolo tantam flagrare Christi charitatem; dum sciebat quod unico Filio suo non peperisset; sed pro nobis omnibus tradidisset eum (Rom. viii, 32). Pro omnibus nobis dicit: ideo nulli laici, nulli clerici, nullæ sacratæ virgines, nullæ viduæ debent negligere salutem animarum suarum, dum tanti sanguinis pretium pro nobis fusi esse manifestum est.

CAPUT LVI. *Cito converti. Prædestinatio. Humilitate gratiam promereri. Felicitatem terrenam despiciere.* Ideo omnes nos qui reliqui sumus super terram, peccata nostra agnoscamus: ne cum impiis perreamus, dum cito digna satisfactione non placemus. Quam velociter placavit iram ejus ille qui dixit, *Peccatum meum cognovi, et injustitiam meam non operui. Dixi, Pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino* (Psal. xxxi, 5). Promittit se pronuntiatum, et illi jam dimittitur. [Attende, mi frater, magna res. Dixit, pronuntiabo: non dixit, pronuntiavi, et tu remisisti: quia ex eo ipso quod dixit, pronuntiabo, ostendit quia nondum pronuntiaverat, sed corde pronuntiaverat. Hoc ipsum dicere, pronuntiabo, pronuntiare est: ideo et dimisisti impietatem cordis mei. Vox mea nondum in ore erat, confessio ergo mea nondum ad os venerat. Dixeram, pronuntiabo adversum me: verumtamen Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea nondum in ore, sed auris Dei jam in corde erat.] Et quid secutum est? *Et tu remisisti impietatem cordis mei.* Paratus est semper Deus peccata nostra indulgere, si non tardaverimus ad eum reverti. Si enim tardaverimus, timeamus ne inferat nobis iram suam: quia quosdam quidem prædestinavit ad salutem, et quibusdam quidem magnum præstitit beneficium: nec tamen hoc injuste, sed in alto suo judicio. Nam Cain perfecit homicidium, et Job vulneratus Dei amicus effectus est, et Abel innocens a fratre suo occisus: tamen nec Job diutius passus est cruciatum, nec Ananiam locum donavit ad ignoscendum, nec Paulum deseruit colaphizatum, quem sua gratia fecit robustum, nec Judam suscepit poenitentem, nec Petrum deseruit flentem, nec Saül respexit poenitentem, nec David despexit confitentem. Et sic pius et misericors Dominus alto suo judicio separat vasa ire, a vasis misericordie: O si attendamus miserum Judam, vas olim perfectum, in perditionem perductum! Mutum sancti Spiritus portare non potuit, quo accepto continuo crepuit, totumque fractum, ad nihilum utile est. Hæc pertimescentes convertamur, et convertamur dum tempus est: Ait enim Psalmista, *Inquirete Dominum, dum tempus est, et confirmamini; quaerite faciem ejus semper* (Psal. civ, 4). Tempus est enim ut repareremur: et si in aliquod peccatum fracti sumus, omnipotentem Deum figulum et artificem habemus: credamus quia potens est reparare perditam, qui creavit hæc omnia integra. ipse enim ait, *Sicut lutum figuli, ita vos estis in manu*

mea (Eccli. xxxiii, 15). Ideo humiliemus nos sub manu omnipotentis Dei, ut nos exaltet in tempore visitationis. Cogitemus nos in conspectu Dei stare: agnoscamus quid sumus; agnoscamus quia terra et cinis sumus, dum et propheta contra nos dicat, *Quid superbit terra et cinis* (Id. x, 9)? Quod si nos non agnosceimus, frustra exaltare volumus cervicem nostras; dum Deus superbis resistit, et humilibus dat gratiam (Jacobi iv, 6). *Consolamini, humiles, dicit Deus vester, consolamini qui estis pusillanimes, confortamini, et jam nolite timere; ecce Deus vester retribuet judicium; ipse veniet, et salvos vos faciet* (Isai. xxxv, 4).

CAPUT LVII. *In pressuris ad Christum pastorem confugere.* Dominus in proximo est, nihil solliciti sitis (Philipp. iv, 5; 6), nihil nos terreat mundi infelicitas: quia si istam infelicitatem mundanam sancti omnes timuissent, perpetuam felicitatem non haberent. Si felicitas hujus mundi transitoria diligitur, hic perpetua non invenitur. Si vero perpetua felicitas quaeritur, quoniam hic non invenitur, ad perpetuam felicitatem tendamus, ubi patriam et parentes nostros habemus, patientissime omnia hujus mundi pro Christi nomine toleremus. Quid, rogo, est quod tolleretur, contra illud quod nobis promittitur? Apostolus inquit, *Non sunt condignæ passionis hujus temporis, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis* (Rom. viii, 18). Nulla ergo nos pressura terreat, nulla calamitas frangat. Dominus in proximo est, pastor noster circa nos est, quid metuemus? Et si metuemus, clamemus ad pastorem nostrum, ut nos audiat: clamemus in compunctione cordis, dicentes, *Erravi sicut ovis quæ perit; require servum tuum, Domine* (Psal. cxviii, 176). Clamemus et dicamus, *Libera a franea animam meam, et de manu carnis viticam meam, salva me ex ore leonis* (Psal. xxi, 21, 22). Clamemus et dicamus, *Perit fuga à me, et non est qui requirat animam meam.* Considerabo ad sinistram? ecce diabolus ut lupus rugit, sicut leo frendet. Ecce lupus est? contra latrat canis. *Clamavi ad te, Domine; dixi, Tu es spes mea, portio mea in terra viventium* (Psal. cxli, 5, 6). Libera me de manibus inimicorum meorum, et eorum qui me persequuntur. Nunquid pastor noster bonus, qui animam suam posuit pro ovibus suis, ad quem si clamemus, dimittet nos diutius errare, aut a feris vel a bestiis dilaniari atque consumi? Absit. Quin imo relictis nonaginta novem, perrexit quaerere unam ovem perditam. Nec quia clamantem audivit, ideo perrexit; sed antequam clamaret: ait enim Evangelista, *Relictis nonaginta novem, abiit quaerere unam ovem quæ perierat: quam inventam et lassatam atque fatigatam, impositam humeris suis reportavit ad gregem* (Luc. xv, 4, 5). Pastor eam ad gregem suis humeris dignatus est reportare, et misericordia sua ab errore revocare. Quod vero ovem istam Dominus humeris propriis impositam reportavit ad gregem, quantæ misericordie ejus gratiæ agendæ sunt, qui tantum se ad nos humiliavit et inclinavit? Portat et reficit, regit et custodit.

CAPUT LVIII. *Pastoris auxilium contra diabolum exposcitur.* Ab omni malo quando liberemur. Deprecamur, Domine bone, summe et optime pastor, ne pereat ovis, imple officium summi pastoris. Persequere leonem qui rapuit ovem de grege tuo; leo interficiatur, et ovis de faucibus ejus eruatur: tu enim es pastor ovium. Rex noster potens, contere satanam sub pedibus nostris. Et nunc, Domine pastor noster, rex noster, tot de grege tuo quotidie rapiuntur oves, et quare tantum taces? Responde, quare taces? Ecce per diversa præcipitia rapiuntur oves tuæ, et inimici tui qui te oderunt levant caput contra te; et tu taces. O Domine Deus, quare tamdiu taces? Ad hæc Dominus per prophetam clamat, et dicit, *Tacui, tacui, sed*

¹ Verba hæc uacis inclusa, glossæ sunt quo carent Mss.

² Mss., in nobis.

³ Verba hæc, nec Saül.... confitentem, non exstant in Mss.

⁴ Mss., quem acceptum: et mox, totusque fractus.

(a) Supple, quam.

¹ Mss., lupus ut diabolus rugit.

non semper tacebo (*Isai. XLII, 14*) : aget iudicium manus mea. Ergo, Domine Jesu, pastor noster, rex noster, accipe arma tua et progredere, ut pugnes contra leonem adversarium nostrum, qui circuit quærens devorare nos (*I Petr. v, 8*). Esto nobis turris fortitudinis, a facie inimici. Petimus, et instantissime petimus, ut liberet nos. Mundus enim in maligno positus est. Ecce sæviunt mala, et pereunt mundi dilectores : blasphemant, insanunt, et adversus te murmurant ; non solum tuam misericordiam non precantur, verum etiam tuum iudicium reprehendunt. Quis in eis talia operatur, nisi auctor mali, angelus superbus, perditus, et omnes perdere cupiens ? Libera nos, Domine Deus, ab omni malo, et pars nostra sit cum omni bono. Ab omni malo libera nos ; quia tunc ab omni malo liberamur, quando a diabolo et angelis ejus separamur. Angeli ejus sunt, qui faciunt voluntatem ejus. Non sit nobis pars cum talibus, qui faciunt voluntatem diaboli ; sed cum illo qui dixit, *Si quis fecerit voluntatem Patris mei, ipse meus frater, soror, et mater est* (*Matth. XII, 50*). Nos enim illius pretio redempti sumus. Societatem malorum fugientes, bona quæramus, summo bono inhæreamus, illi serviamus, ejus voluntatem faciamus : ut simus et nos angeli Dei, de quibus dicit propheta, *Benedicite Domino, omnes Angeli ejus, ministri ejus, facientes voluntatem ejus* (*Psal. CII, 20, 21*) : quia voluntas Patris nostri est, sicut Evangelium ait, ut non pereat unus ex pusillis suis (*Matth. XVIII, 14*), et ne pereamus et evellamur de via justa (*Psal. II, 12*).

CAPUT LIX. *Opera tenebrarum, et arma lucis.* — Deponamus opera tenebrarum, et induamur arma lucis (*Rom. XIII, 12*), et expulsa noctis caligine, effugatisque umbris¹ tenebrarum, radius veri luminis fulgeat in cordibus nostris. In nocte non opera noctis, sed diei opera peragamus ; quia filii diei appellati sumus. Neque enim delectatione somni sensus noster torpescat, nec vanis phantasmatibus animas nostras illudat, nec ipsa corpora stramentorum calore depressa in alto torpore quies inclinet ; sed vigilando, orando, jejunando, psallendo, contra adversarium diabolum dimicemus, et magnam lucem infusam cordibus nostris sentiamus, et in nocte opera diei peragamus. Quid enim agendum est nobis in nocte hujus sæculi caliginosa, nisi diabolum effugare, et Christum introducere ? Quid agendum est nobis in noctis cæcitate, nisi captivatorem captivare, et liberatorem sequi ? Quid agendum est nobis in nocte, nisi tenebras diabolicas de cordibus nostris excutere, et lumen verum haurire ? Quid agendum est nobis in nocte, nisi superbiam exstirpare, et humilitatem introducere ? Quid agendum est nobis in nocte, nisi principem omnium vitiorum a nobis expellere, et fontem omnium honorum suscipere ? Suscipiamus eum, frater charissime, suscipiamus eum ; ut et suscipiamur ab eo, et videamus quæ bona præparata ab eo habeamus, qui nos quotidie vocat : et suscipiamus jugum ejus leve, et sarcinam ejus suavem, qui sarcinam peccatorum nostrorum relevat : *deponamus opera tenebrarum, et induamur arma lucis*. Quid enim est deponere opera tenebrarum, nisi renuntiare diaboli pompis et angelis ejus ? Et quid est nos arma lucis induere, nisi credere in Deum Patrem omnipotentem, qui illuminavit omnem hominem venientem in hunc mundum, qui et dixit, *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis* (*Joan. XII, 36*). Prius tamen, dilectissime, si vis, imo quia vis, discutiamus et investigemus quis sit, vel quid sit diabolus.

CAPUT LX. *Diabolus quis sit. Quot bona homini eripuit, quot intulit mala.* Diabolus est enim angelus per superbiam separatus a Deo, qui in veritate non stetit, et doctor mendacii, et pater mendacii : quia ab ipso primum inventum est mendacium, et ipse est mendacium (*Joan. VIII, 44*), sicut veracissimus, Ve-

ritas¹ Dominus noster Jesus Christus in Evangelio Joannis loquitur : quia ipse est caput et finis mendacii ; et a semetipso deceptus, nos decipere festinat. Iste est adversarius effectus generis humani, inventor mortis, superbie institutor, rex² malitie, scelerum caput, princeps omnium vitiorum, persuasor etiam turpium voluptatum. Hic ergo cum illum primum hominem a Deo factum, Adam scilicet, patrem omnium nostrum intueretur, sicut superius crebro intelligere potes, videretque eum hominem ex limbo terræ ad imaginem Dei factum, pudicitia ornatum, temperantia compositum, charitate circumdatum, immortalitate vestitum : æmulus atque invidus tantam beatitudinem hominem terrenum accepisse, quod ipse, dum esset angelus, per superbiam cognoscitur amisisse, invidit statim insatiabilis homicida primum patrem nostrum, nos nostrosque parentes, et tantis ac talibus bonis exspoliavit nos, insuper et peremit. Nam et multis bonis in prima fronte diabolus nos exspoliavit ; id est, pudicitia, continentia, patientia, mansuetudine, charitate, immortalitate. Sic nos nudos ac miserabiles reddidit, suisque pannis derisit esse involutos, et suo dominio esse astrictos, atque ex ipso vinculo omnem prolem nostram sibi obligavit. Exspoliavit nos pudicitia, et accinxit impudicitia ; exspoliavit nos temperantia, et effecit intemperatos ; exspoliavit nos charitate, et vestivit malitia ; exspoliavit immortalitate, et propinavit mortem. His etiam turpissimis et fetidissimis pannis nos posterosque nostros involvit, et semivivos reliquit.

CAPUT LXI. *Quam libenter ei renuntiandum, et ad Christum confugiendum.* Et quia sic miserabiliter atrocissimus hostis circa nos egit, imo quia sic egit, eia frater charissime, eia renuntiemus huic damnosæ hæreditati. Pupilli effecti sumus : antequam exactor veniat tam pessimæ hæreditatis, omnibus quæ ejus sunt renuntiemus. Si quis itaque huic hæreditati, in qua sunt panni diaboli, pompæ scilicet et angelis ejus renuntiare neglexerit ; cum iudex venerit, sicut Evangelium loquitur, tradetur debitor exactori, exactor autem debitorem trudet in carcerem. *Amen dico vobis, dicit Dominus, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem* (*Matth. V, 26*). Omne itaque genus humanum tanquam pauperem et pupillum divina Scriptura commendat Deo, dicens, *Tibi derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor* : ejusque adversarium diabolum demonstrans, secutus adjunxit, *Contere brachium peccatoris et maligni* (*Psal. X, 14, 15, sec. Hebr.*). Adsit Dominus noster Jesus Christus pius et misericors, qui aliquam misericordiam huic et pupillo et pauperi exhibeat, quia callidum atque ferocissimum adversarium pavitur, et jamjam pupillus in causa sua deficit : quapropter suus adversarius pravis artibus decipere eum festinat. Adsis, Domine Jesu Christe, huic pupillo idoneus defensor ; sta in causa illius, qui jussisti recta judicari filiis hominum. Eleva brachium tuum, et contere brachium peccatoris et maligni. Optime nosti hujus pauperis et pupilli, generis scilicet humani causam, quæ ex paterno chirographo debetur. Inventus est reus, et obstrictus ab adversario detinetur : non est aliud quemadmodum nobis subveniatur, nisi ex tuo consilio et pernecessario adjutorio. Judica causam nostram : defende, quia potens es.

CAPUT LXII. *Dæmon accasator in judicio.* O mi frater charissime, quam felix anima, quæ tam potentem habet defensorem ! Ideo nunc, quæso, vigilet unusquisque nostrum, ne apud eam diabolus in die iudicii suos pannos agnoscat, et incipiat reus semper detineri, quem Christus sua gratia voluit liberari. Nec sibi male blandiantur, qui post acceptam gratiam corrigi nolunt, atque rursus ad illas suas pristinas redeunt voluntates. Expectatur enim dies iudicii, aderit ille æquissimus iudex, qui nullius potentis personam ac-

¹ Mss., *radicibus*.

¹ Apud Er. Lugd. Ven. et Lov., *verissima veritas. M.*

² Sic Ms. Colb. Alias, *radix*.

cipiet, cujus palatium auro argentoque nullus episcopus, nec abbas, nec comes corrumpere poterit. Astabunt omnes animæ, ut referat unaquæque secundum illud quod in corpore gessit, sive bonum sive malum (II Cor. v, 10). Præsto enim erit adversarius diabolus, et recitabuntur verba professionis nostræ, et objiciet nobis in faciem quidquid fecimus, et in qua die peccavimus, et in quo loco, et quid boni operis tunc temporis facere deberemus. Et si tales inventi fuerimus, exsultabit ille adversarius in conspectu piissimi iudicis, superiorem se esse nobis declamans, agens talem causam apud talem iudicem; habet enim dicere tunc ipse diabolus: Æquissime iudex, iudica istum meum esse ob culpam, qui tuus esse noluit per gratiam: tuus est per naturam, meus est per miseriam; tuus est ob passionem, meus ob suasionem; tibi inobediens, mihi obediens: a te accepit immortalitatis stolam, a me hanc pannosam, qua indutus est, tunicam; tuam vestem amisit, cum mea veste huc advenit. Quid apud eum impudicitia faciëbat, quid intemperantia, quid avaritia, quid ira, quid superbia, quid cætera mea membra? Dimisit te, confugium fecit ad me: meas sorores video comitari cum illo. Quid enim idcirco (a) faciëbat? quid cum superbia disputabat? quid cum ira furiebat? Thesaurizavit sibi iram in die iræ. Æquissime iudex, iudica, inquit; quia justitia et iudicium præparatio sedis tuæ. Iudica illum meum esse, et mecum damnandum esse. Hæc omnia quæ huc attulit, mea esse cognosco. Meus esse voluit, et mea concupivit: mecum puniri debet, quoniam quem tu dignatus es tanto prælio liberare, ipse se mihi voluit postmodum libenter obligare. Heu, heu! frater charissime, poteritne talis aperire os, qui talis ibi invenietur, ut juste ire cum diabolo deputetur?

CAPUT LXIII. *Relati quam periculosum.* Videamus quid agamus, ab illo videamus quomodo liberemur; videamus et caveamus, ne in vacuum gratiam Dei suscipiamus: sed integro corde, perfecta que fide renuntiemus, atque spernamus tam damnosam diabolicam hæreditatem, ne pupilli et pæuperes remaneamus. Recitetur in medio nostrum sententia beati Apostoli terribilis terribiliterque prolata, quæ corda simul et corpora nostra contremiscere faciat. Ait enim: *Voluntarie peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquuntur pro peccatis hostia: terribilis autem quædam expectatio iudicii, et ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis de'iora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem Testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificati estis, et spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit, Mihi vindictam ego reddam. Et iterum, Quia iudicabit Dominus populum suum. Horrendum est enim incidere in manus Dei viventis. Et paulo post: Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim vobis necessaria est, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem. Adhuc enim aliquantulum, qui venturus est veniet, et non tardabit reddere unicuique secundum opus suum (Hebr. x, 26-31, 35-37).* Hæc enim verba non ex me, sed ex ipso qui dixit, *An experimentum ejus queritis, qui in me loquitur Christus (II Cor. xiii, 5)?* profluxerunt. Extendamus aciem oculi cordis, et videamus: et aurem cordis accomodemus ad terribilem Apostoli sententiam perspicendam et investigandam. Mundemus oculum cordis, imo ipsa lux, quam desideramus videre, mundet cor nostrum, et sit a peccatorum tenebris ipso miserante mundatum: *Beati enim, ait, mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt (Matth. v, 8).* Non sit nobis hic labor inutilis ad perniciem, sed utilis ad salutem. Curramus dum lucem habemus, ne tenebræ nos

comprehendant. (Joan. xii, 35). Et iterum Apostolus hortatur nos intentissime dicens, *Remissas manus et soluta genua erigite, et gressus rectos facite pedibus vestris: ut non claudicans quis erret, magis autem sanetur. Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum: contemplantes ne quis desit gratiæ Dei, ne qua radix amaritudinis sursum germinans impediatur, et per illam inquinentur multi. Et paulo post: Videte ne recusetis loquentem: si enim illi qui increduli fuerunt verbo Dei, non effugerunt, recusantes eum qui super terram loquebatur; multo magis nos qui de cælis loquentem nobis avertimus¹, cujus vox movit terram tunc; modo autem repromittit dicens, Adhuc semel, et ego movebo non solum terram, sed et cælum. Quod autem, Adhuc semel, dicit, declarat mobilium translationem tanquam factorum, ut maneat ea quæ sunt immobilia. Itaque regnum immobile suscipientes, habemus gratiam, per quam serviamus, placentes Deo cum metu et reverentia: etenim Deus noster ignis consumens est, qui consumpturus est adversarios (Hebr. xii, 12-15, 23-29).* Accedamus ad eum antequam consumamur ab illo: postulantes ab eo urere cor nostrum, et renes nostros. Et iterum, *Quoniam probasti nos, Deus, igne nos examinasti, sicut examinatur argentum (Psal. lxxv, 10).* Apertissime enim patet, quia si hic ab illo non urimur, illic velut adversarii consumemur. Ait enim Apostolus, *Nemo se circumveniat, nemo se seducat inanibus verbis, quia quæcumque seminaverit homo, hæc et metet (Ephes. v, 6; Galat. vi, 8).* Non aliud lingua loquamur et aliud corde; ne simus Judas et Herodiani: alii in proditiõne, alii in confessione, alii in dissimulatione², sed alii in veritatis humilitate. Ideo cum vero corde in plenitudinem fidei properemus, aspersi corda a conscientia mala. Teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem; et bonorum operum inchoationem non deseramus, sicut est consuetudinis quibusdam: sed consolantes, et tanto magis, quanto viderimus appropinquantem diem iudicii.

CAPUT LXIV. *Caro diabolum recipit. In quam solam potestatem accepit. Caro ad malitiam potens, ad pia opera fingit se infirmam. Caro quasi animæ bellum. Ad omnia mala provocat. Et sibi et animæ æterna parat.* Teramus carnis nostræ superbiam, quia caro est quæ animam perdit, et totam superbiam affert: et qui in carne seminat, sicut Apostolus ait, *de carne et metet corruptionem (Galat. vi, 8).* Caro est quæ recipit diabolum: diabolus enim seminat in carne nostra semina sua, id est, homicidium, fornicationem, concupiscentiam, libidinem, iram, rixam, ebrietatem, superbiam, furtum et omnem suggestionem malam, dicente Apostolo: *Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem, sed adversus spiritus carnis hujus, adversus spiritualia in cælestibus (Ephes. vi, 12).* De diabolo dicit, qui spiritus malus est, et non videtur. Et ipse spiritus nequissimus projectus est de cælo cum angelis suis, de quibus dicitur in Apocalypsi: *Ecce projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabat illos die ac nocte, et ipsi vice-runt eum propter sanguinem Agni (Iloc. xii, 10-11).* De quo Apostolus dicit: *Datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus satanæ, qui me colapnizet. Propter quod ter Dominum rogavi, ut discederet a me: et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea; nam virtus in infirmitate perficitur (II Cor. xii, 7-9).* Item ipse repens dicit: *Vidco aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, et captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Iterum ipse: Ego enim menti legi Dei, carne autem legi peccati (Rom. vii, 23, 25).* Et iterum: *Nihil nunc damnationis est his qui sunt in Christo (Rom. viii, 1).* Caro est quæ recipit diabolum, et carnem habet diabolus in potestate, non animam: ideo dicit Apostolus, *Datus est mihi stimulus carnis*

¹ Editi, quia enim idcirco omnia faciëbat.

(a) Kœrel legendum censet, in circo. Vid. Element. Critic., pag. 515. M.

¹ Ita Mss. Vulgata autem, avertimus. At editi, advertimus.

² Sic Ms. Colb. Alii, in perditione, in confusione. At editi, in perditionem, in confusionem, in dissimulationem.

meæ : non dicit, animæ meæ; sed, *carnis-meæ*, *angelus satanæ*. Denique Job in carne tentatus est a diabolo, dicente Domino : *Et data est ei potestas a Domino in facultate et in carne ejus*. Et iterum : *Dabo tibi illum in potestatem, præter animam illius* (Job 1, 12; 2, 6). *Caro enim concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem. Hæc autem sibi invicem adversantur, ut non quæcumque vultis, ea faciatis* (Galat. v, 17). Caro est misera bestia, quæ gravat animam, dicente Apostolo : *Qui in carne sunt, placere Deo non possunt* (Rom. viii, 8). Iterum ipsa Veritas Dominus noster Jesus Christus de se ipso dicit : *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma* (Matth. xxvi, 41). Caro enim nostra in malitia semper vult potens esse, in abstinentia autem, id est, in jejuniis et in vigiliis et orationibus ac bonis operibus infirmam se esse fingit. Caro nostra est, quæ nos demergit in foveam, dicente Apostolo : *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram; id est, fornicationem, immunditiam, iram, rixam, et cætera quæ sequuntur* (Coloss. iii, 5). Et iterum : *Curam carnis ne feceritis in concupiscentiis vestris* (Rom. xiii, 14). Itaque mortificemus carnem nostram per abstinentiam, et jejunium, et vigiliis, et orationes; ne nobis adducat diabolum cum concupiscentiis malis. Caro autem data est nobis, quasi animæ bellum : quæ si mortificetur, adducit vitam; si nutriatur, præparat se contra animam ad bellum. Laudo autem illum qui carnis suæ potest habere potestatem. Dum infirmitatem carnis nostræ timemus, salutem animæ nostræ negligimus. O anima misera; quid dicis, quam caro sic fortiter gravat, dicente Salomone, *Caro quæ corrumpitur, aggravat animam; et iterum repetit, Os quod mentitur, occidit animam* (Sap. ix, 15; 1, 11)? Væ, væ misere animæ, quam caro persequitur. Caro nostra quotidie contra animam pugnat : et nos contra carnem pugnare quotidie debemus, sicut Apostolus præcipit : *Si secundum carnem vixeritis, moriemini; si autem spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis* (Rom. viii, 13). Omnem suggestionem malam caro concupiscit et demonstrat, caro concupiscit omne malum, caro hortatur maleficiam, caro provocat iram, caro provocat homicidium, caro provocat adulterium et rixam, caro inserit ebrietatem, caro portat omnem concupiscentiam malam hujus sæculi, et omnia mala caro desiderat. O caro bestia crudelis, quid habes, quid gravas animam, quæ nihil desiderasset nisi Deo servire, si tibi inimicæ non se junxisset? Tu autem, caro misera, non solum te ipsam occidis, sed et animam occidis. Non sufficit tibi perditio tua, sed adhuc animam vis in infernum demergi. Væ tibi, anima, quæ carnem accepisti contrariam, quæ nec ipsa intrat, nec te permittit introire in regnum cælorum. O caro mala, quid quæris, quid desideras? Non vis laborem sustinere, non vis inquieta conquiescere? Suffocas animam, ut versa vice tu sis domina, et illa ancilla. Rogo quare gravas animam, quæ molesta non est tibi? Nec tu effugies pœnam, dum ipsa patitur gehennam : nec enim sine te poterit judicari in die judicii. Quare non consentis spiritui et animæ nostræ, sicut Evangelium te hortatur, dicens, *Esto conscientius adversario tuo dum es cum ipso in via*, hoc est, in hoc sæculo; *ne forte tradat te judici*, hoc est, Christo; *judex tradat te ministris*, hoc est, angelis malis; *et ministri mittant te in carcerem*, hoc est, in gehennam : *non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem* (Matth. v, 25, 26), id est, minimum peccatum.

CAPUT LXV. *Carnis mala. Oratio animæ ad Deum.*

Quid es tu, et quid nobis præstas, nisi detrimentum animæ nostræ? Qui te nutrit, ad malum faciendum te nutrit : quia non peccat anima, nisi per carnem, sicut scriptum est : *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur* (Ezech. xviii, 4). Verbi gratia dicis,

Anima quomodo potest peccare, cum non videatur? quid potest timere¹, cum ipsa non teneatur? Ipsa caro peccat, quæ animam gravat et anima a carne superata consentit carni in peccatis. Caro enim præceps est ad libidinem, improba ad petulantiam, frequens ad luxuriam, inverecunda ad fornicationem, crimen quotidie crimini superponens, peccatum peccatis; non cessat pessimis deteriora conjungere : voluntate crudelis, vana et insipiens, semper ad malum prona, ad bonum excusabilis et pigerrima, velox ad mortem, ad vitam difficilis; cui exosa sunt opera lucis, et tenebrarum amantissima : quia cadere diligit, surgere negligit, amara est illi salus, et dulcis perditio : de malo semper corruens in deterius, et de peioribus in pessima defluens; inquieta et impatiens, flammis gehennæ animam circumdans, injiciens se inter² germina cupiditatis et avaritiæ, vanitatis et arrogantiae, iræ et impatientiæ, cæterarumque nequitiarum, superflua, inhonestas³ se deprimit, abstrahens se a cœlestibus, et delectans in terrenis. Relinquit veritatem, festinat haurire vanitatem et verba mendacii. Et quid plura? Sicut tinea lanam devorat, et sicut ignis ligna, fenum et stipulam consumit : ita caro rebellis et delicata animam consumit et concremat. Quid tu ad hæc, anima, quid tu ad hæc respondes? Dicam, inquit, Redemptori meo, antequam carne exuar, quid ad hæc respondeam, et ad quod bonum, corpus cum quo inhabito, incitare voluissem.

Non sit in me, obsecro, Domine, concupiscentia libidinis; sed amor inhabitet pulcherrimæ castitatis. Sim ad malum audiendum tarda, ad verbum tuum festina, ad perficiendum accelerans⁴. Sim in tuo timore sollicita, in amore perfecta, in fide constans, in spe nullatenus dubitans. Dilectione proximi ferveam, odii ardore non urar, nec invidiæ livore tabescam. Sanctum semper opus in me spira ut cogitem, compelle ut faciam. Suade me ut diligam te, confirma me ut teneam te, custodi me ne perdam te. Non ingrediar nec requiescat in domicilio meo, ubi tua debet esse mansio, pes superbiæ nec gulæ concupiscentia, fornicatio nec avaritia, invidia nec ira, tristitia nec vana gloria. Sed profundam humilitatem posco a te, qui dixisti, *Super quem requiescam, nisi super humilem et quictum?* et cæterea (Isai. lxxvi, 2). Da mihi profundam humilitatem, qua curvetur altitudo carnis, superbia quæ me suffocat. Da mensuram abs incontinentiam, qua superflua ventris refrenetur edacitas, quæ me perimit. Da castitatem cordis, quæ me impollutam reddat : Da munditiam spiritus, quia immunda carnis luxuria me demergit. Da velle largifluas ad erogandum eleemosynas, quo tenax avaritia respuat. Da dilectionis amorem, quo zelus extinguatur invidiæ. Concede tolerantiam patientiam, per quam ira crudelis bestia superata deficiat. Tribue æterni gaudii spem, quo tristitiæ amaritudo demulceatur. Fac intrinsecus mentem de bono opere gloriari in te ut vanæ gloriæ foras ex me non procedat jactantia. Dona etiam mihi in omnibus tenere justitiam, magnanimitatem, temperantiam. Et fac mecum simplicitatem esse prudentem : ut et beatam vitam sinceriter agam, et malum prudenter refugiam; atque fraudulentam et deceptoriam astutiam diaboli intelligere valeam, ne me per speciem boni fallat⁵; et discernere rationabiliter valeam, et prævidere quid boni agam, vel quid mali refugiam. Fac me post hæc mitem, benevolam, pacificam, mansuetam, modestam, sine simulatione esse, omnibus bonis concor-

¹ Ita Mss. potiores. At duo cum editis, *tenerè*.

² Mss., *inter se*.

³ Ita Mss. Forte legendum, *super fluxa et inhonesta*, vel, ut in Ms. Theodericensi a secunda manu, *ad superflua et inhonesta*.

⁴ Ms. Colb., *alacra*.

⁵ Hic addunt editi, *et ne ab aliquo decipiar, nec aliquem decipiam*.

¹ Mss., *Quis*.

dem, in vigiliis, in jejuniis, in orationibus constanti strenuam. Da etiam in mansuetudine moderatum sermonem, adipisci silentium; ut loquar quod condecet, taceam quod loqui non oportet: vel quidquid ex virtutum fructibus conferre dignaberis. Da sine aliquo errore immaculatam tibi servare fidem, et juxta fidem digna esse opera mea ut fidem rectam opere pravo non polluam; et te, quem bene credendo confiteor, male vivendo non denegem; et te quem strenua fide sequor actum, negligentiae operibus non offendam. Fac me in sancto conversantem proposito, sequi justitiam, diligere misericordiam, amare veritatem, refutare mendacium, falsum nihil meditari vel loqui; te indesinenter timere, te amare, te diligere, tua praecepta servare, pacem cum omnibus sine dolo retinere², discordes sine simulatione ad concordiam provocare, charitatem cunctis insimulatam offerre, nullum scandalizare, nulli me praeferre, sed omnibus inferiorem judicare, reverentiam et honorem non propter timorem potentum, sed ob Altissimum exhibere; senioribus obedientiam, et charitatem aequalibus offerre³; gratiam opportuna dilectionis junioribus ostendere⁴, fraternam onera sive pericula aequanimiter sustinere⁵: cunctis simul prodesse, non obesse; nulli nocere, nulli adversari, nullum calumniari, nulli offendiculum ponere, nullum judicare, nulli detrudere, nulli injuriosam esse, nullius carere vitam, nullius explorare semitam; sed de me ipsa tantum esse sollicitam: malum pro malo nequaquam rependere, injuriarum mearum nec memorem esse ullatenus, nec vindicem; sed in omni bonitate superare malitiam: maledicenti benedictionem parare, inimicum ut amicum diligere, convicia et contumelias irascentium sustinere, non rependere, injurias cito oblivisci, offensori meo ignoscere, ad veniam concedendam semper paratam esse: aliena non concupiscere, nec occasione qualibet auferre; mea vero non habentibus misericorditer erogare: apud me propter te, qui redemisti me, retinere esurientem, et deinde fescere, sitientem potare, hospitem colligere, nudum operire, visitare languidum, requirere carceratum, consolari tristem, afflicto et lugenti compati, non habenti praebere necessaria, victum et vestitum dividere cum egeno: appiacti indignam, fovere domesticum, amare peregrinum, redimere captivum, suscipere advenam, tueri pupillum et orphanum, suffragari viduam, subvenire oppresso, praestare auxilium desolato, dirumpere colligationes impietatis: vel quaecumque praeceptorum

tuorum documenta declarant, diligenter credere et audire, ardentem investigare, prudenter scire, festinanter exercere, desideranter implere, et coram te humilem semper existere. ut surgam, non deiciar; erigam, non subruar; ascendam, non descendam: quia caro, cum qua inhabito, semper ducere me vult ad peccatum; mecum vult coronari, sed non mecum decertare. Nullum pejorem patior hostem, quam corpus in quo inhabito. Est enim quasi leo subversus in domo mea, undi me me pestifero morsu dilacerando consumens. Ideo longa trahens suspiria clamitans dicam: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei. Per quem? Per Jesum Christum Dominum nostrum (Rom. vii, 24, 25)*. Haec velim, o Jesu Salvator bone, Redemptor optime, haec velim quae huc usque nunc supplicando deprecata sum: haec et haec deprecor, quia pretiosissimo sanguine tuo redempta sum: ut propter carnis corruptionem non peream in aeternum, non veniam in mortem secundam, neque in terram oblivionis. Haec vox mea in auribus misericordiae tuae sonet, ut tuam, non carnis faciam voluntatem, et omnis mens mea te meditetur, te delectetur, te sequatur, te confiteatur, quia redimendo me in aeternum misericordia tua est, et in tua misericordia revixi perdita peccatis¹ adolescentiae meae, et egi poenitentiam coram te: quia servasti mihi tempus conversionis, quae considerans peccata mea compuncta sum, et te inspirante egi poenitentiam coram te. Laeta jam inde tibi nunc et semper innumeras gratias refero: quia ut invenirem te, tu prius quaeristi me; ut redirem ad te, tu compulisti, ut verberarer² tu sicut pius pater respexisti; ut confiterer, tu es operatus; et ut me recognoscens plangerem, tu dedisti mihi. Pone, Domine, lacrymas meas in conspectu tuo (*Psal. lvi, 9*), et perveniat ad te in caelum deprecatio mea. Adesto, precor, et subveni, atque in manibus tuis commendatam tibi me ipsam suscipe, liberans me de ore saevissimi draconis, et de manu atrocissimi inferni. Cum acceperis me, et auferes de medio umbrae mortis: imo deduces in semitam lucis; in clarissimam regionem viventium. Colloca me in caulis tutissimis gregum tuorum; quia tu es pastor bonus, qui requiris et reduces perdita, tueris et salvas inventa, foves et sanas languentia. Et tu es miserior Dominus, qui sperantes in te non confundis, requirentes te non derelinquis, revertentes ad te non respicis; sed exultando et laudando suscipis, atque in aeterna beatitudine una cum sanctis et electis tuis aeternaliter regnare concedis: quia est tibi cum aeterno Patre et Spiritu sancto una deitas, gloria, virtus, imperium et potestas in saecula saeculorum. Amen.

¹ Ms. Colbertinus, *dignam*.

² Hic additur in editis, *subditos non opprimere, me pro omnibus peccatorem inspicere*.

³ Editi addunt, *principibus et potestatibus christianis in nullo resistere, sed in omnibus obtemperare*.

⁴ Rursum hic editi, *paternam effectum monstrare*.

⁵ Tum etiam isthic, *amicum velut animam meam diligere, proximum sicut memetipsam amare*.

¹ Editi et Ms. Vici., *revixi perdita, et surrexi a mortuis, quoniam segregasti me a peccatis*.

² Ita Mss. At editi, *vererer*.

Editio Erasmi in superiore libro minus dissentit a Mss., neque hic indicantur a nobis editiones aliae quam quae ex Lovaniensium recognitione prodierunt.

ADMONITIO IN SUBSEQUENTEM TRACTATUM.

Inter Cypriani quoque opera vulgatus est iste tractatus, auctoritate veterum aliquot librorum, quorum falsa inscriptione decepti sunt scriptores antiqui, qui eum nomine Cypriani citant, Jonas Aurelianensis in libro de Institutione regia, cap. 5, in Spicilegii tomo 5; Ivo, lib. 8, et Gratianus lib. 23, quaest. 5, cap. *Res*. Augustino autem pauciores Mss. tribuunt, ut recentior quidam Victorinus. Ejusdem argumenti librum edidit Hincmarus, latentem adhuc, sed ab hoc tractatu longe differentem. Patet ex illis de ipso Flodoardi verbis, lib. 3, cap. 48: «*Scriptis etiam ad instructionem ipsius regis de duodecim Abusivis, sanctorum colligens in*